

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİNDE VATANDAŞLIK EĞİTİMİNİN
PROGRAM VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Zehra AÇIKEL

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ

Nevşehir

Şubat 2022

TEŞEKKÜR

Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanan bu çalışma, “Okul Öncesinde Vatandaşlık Eğitiminin Program ve Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi”ni içermektedir.

Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine ilişkin hazırladığım bu çalışmanın ortaya çıkmasından tamamlanma sürecine kadar, her konuda yardımını ve emeğini esirgemeyen, bilgi birikimi ile bana yol gösteren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Bu araştırmanın uygulama kısmına katılan okul öncesi öğretmenlerine uygulama aşamasında göstermiş oldukları anlayış dolayısıyla teşekkür ederim. Beni hayata hazırlayan ve maddi-manevi desteğini esirgemeyen annem ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Zehra AÇIKEL

Okul Öncesinde Vatandaşlık Eğitiminin Program ve Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi

Zehra AÇIKEL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ocak, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi hakkındaki görüşlerini ve okul öncesi eğitim programındaki vatandaşlık eğitimini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden hem yarı yapılandırılmış görüşme hem de doküman incelemesi yöntemi kullanılarak veri çeşitlemesi (triangulation) yoluna gidilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Nevşehir İli, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anaokulu ve anasınıflarında görev yapan gönüllü 25 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde “amaçlı örnekleme” yöntemlerinden biri olan ‘kolay ulaşılabilir durum örnekleme’ tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 25 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Araştırma ile ilgili bulgular, 9 alt problem ve kodlar halinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda; okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi kavramına yönelik bilgilerinin yeterli olduğu görülmektedir. Ayrıca okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimi ile ilgili bilişsel gelişim alanında 1, sosyal ve duygusal gelişim alanında 8 kazanımın yer aldığı belirlenmiştir. Okul öncesi

dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında sosyal katılım, saygı, vatanseverlik, sevgi, ait olma, duyarlılık, işbirliği, sorumluluk, empati, eleştirel düşünme, hoşgörü, yardımseverlik beceri ve değerlerin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenler okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımların vatandaşlık eğitimi açısından tam anlamıyla yeterli olmadığını ancak esnek program olduğu için geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Öğretmenler okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında aktif öğrenmeye yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasını ifade etmişlerdir. Okul öncesi dönemdeki çocukların yaş düzeyleri dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik uygun etkinlikler planlarsa çocukların vatandaşlık kavramına ilişkin bakış açılarının gelişebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik en çok önerdikleri uygulamalar “alan gezileri” olmuştur. Öğretmenler okul öncesi dönemdeki çocukların yaş gruplarının küçük olduğundan dolayı vatandaşlık eğitimine ilişkin kavramların etkinliklerle somutlaştırılmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerin % 44’ü okul öncesi dönemdeki çocukların hazır bulunuşluğunu vatandaşlık eğitimi açısından yeterli bulmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Vatandaşlık Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi

**Examination Of Preschool Citizenship Education In Terms Of Program
And Teachers' Views**

Zehra AÇIKEL

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences,
Department of Social Studies Education, M.Sc., January, 2022**

Counselor: Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇİFTÇİ

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the views of preschool teachers about citizenship education and citizenship education in preschool education program. For this purpose, data triangulation was used in the study by using both semi-structured interview and document analysis method, which are qualitative research methods.

The study group of the research consists of 25 volunteer preschool teachers working in kindergartens and kindergartens affiliated to the Directorate of National Education in Nevşehir Province in the 2021-2022 academic year. In determining the sample, the 'convenience sampling' technique, which is one of the 'purposive sampling' methods, was used. In this study, a semi-structured interview form prepared by the researcher was used. The semi-structured interview form prepared within the scope of the research was applied to 25 preschool teachers working in pre-school education institutions. The analysis of the data obtained in the research was evaluated with content analysis.

Findings related to the research are presented in 8 main themes and categories. As a result of the research; It is seen that the knowledge of pre-school teachers about the concept of citizenship education is sufficient. It was stated that social participation, respect, patriotism, love, belonging, sensitivity, cooperation, responsibility, empathy, critical thinking, tolerance, helpfulness skills and values should be given within the scope of citizenship education in the preschool

period. Teachers stated that the acquisitions in the pre-school education program are not fully sufficient in terms of citizenship education, but they can be improved because it is a flexible program. Teachers expressed the use of methods and techniques for active learning within the scope of citizenship education in the preschool period. It has been concluded that if appropriate activities for citizenship education are planned, taking into account the age levels of children in the pre-school period, children's perspectives on the concept of citizenship can be improved. The practices most recommended by teachers for citizenship education were "field trips". The teachers stated that the concepts related to citizenship education should be embodied with activities because the age groups of children in the pre-school period are small. 44% of pre-school teachers find the readiness of preschool children sufficient in terms of citizenship education. In addition, it has been determined that there are 1 acquisitions in the field of cognitive development related to citizenship education and 8 acquisitions in the field of social and emotional development in the preschool education program.

Keywords: Citizenship, Citizenship Education, Preschool Education

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	II
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	III
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
TABLolar LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Vatandaşlık Kavramı	7
1.2.Vatandaşlık Eğitimi	8
1.3.Vatandaşlık Eğitiminde Öğretmenin Rolü	10
1.4.Okul Öncesi Eğitim	12
1.5.Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimi	13
1.6.İlgili Literatür / Araştırmalar	16

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	25
2.2. Çalışma Grubu.....	26
2.3. Veri Toplama Aracı	28
2.4. Verilerin Toplanması.....	29
2.5. Verilerin Analizi.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitimi Tanımlarına İlişkin Bulgular	33
3.2. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimi Kapsamında Çocuklara Kazandırılan Beceri ve Değerlere Yönelik Öğretmen Görüşleri	34
3.3. Okul Öncesi Eğitim Programındaki Kazanımların Vatandaşlık Eğitimi Açısından Yeterliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	37
3.4. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Bulgular	38
3.5. Okul Öncesi Eğitimde, Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulanan Etkinliklere İlişkin Bulgular	40
3.6. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitiminin Yeterli Ve İstenilen Düzeyde Verilebilmesi İçin Etkinlik Ve Uygulama Önerileri	42
3.7. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulamalar Yaparken Güçlük Çekilen Durumlar İle İlgili Görüşler	43

3.8. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Hazırbulunuşluğuna İlişkin Bulgular	45
3.9. MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kazanım ve Göstergelerin Vatandaşlık Eğitimi Açısından İncelenmesi	47
SONUÇ VE TARTIŞMA	55
ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	64
EKLER	72
ÖZ GEÇMİŞ	75

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OÖEP : Okul Öncesi Eğitimi Programı

TDK : Türk Dil Kurumu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı Kapsamında Ele Alınması Önerilen Belirli Gün Ve Haftalar Listesi.....	15
Tablo 2.1 Çalışma grubuna ilişkin cinsiyet bilgileri	27
Tablo 2.2 Çalışma grubuna ilişkin eğitim düzeyi.....	27
Tablo 2.3 Çalışma grubuna ilişkin mesleki kıdem.....	28
Tablo 3.1 Tablo Başlıkları.....	32
Tablo 3.2 Vatandaşlık Eğitimi Tanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	33
Tablo 3.3 Vatandaşlık Eğitimi Kapsamında Kazandırılan Beceri ve Değerler...35	
Tablo 3.4 OÖEP İçeriğindeki Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	37
Tablo 3.5 Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşler.....	39
Tablo 3.6 Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulanan Etkinliklere İlişkin Görüşler.....	40
Tablo 3.7 Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Etkinlik ve Uygulama Önerileri.....	42
Tablo 3.8 Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Uygulama Yaparken Güçlük Çekilen Durumlar.....	44
Tablo 3.9 Çocukların Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Hazırbulunuşluğu.....	45
Tablo 3.10 Okul Öncesi Eğitim Programında Vatandaşlık Eğitimi İle İlişkilendirilen Bilişsel Gelişimle İlgili Kazanımlar, Göstergeleri ve Açıklamaları.....	48
Tablo 3.11 Okul Öncesi Eğitim Programında Vatandaşlık Eğitimi İle İlişkilendirilen Sosyal ve Duygusal Gelişimle İlgili Kazanımlar, Göstergeleri ve Açıklamaları.....	49

GİRİŞ

Problem Durumu

İnsan sosyal bir varlık olduğundan dolayı topluma uyum sağlama ihtiyacı küçük yaşlardan itibaren başlamaktadır. Bu uyumu gerçekleştirebilmek için ise okul önemli bir araç olmakla birlikte okulda verilen eğitim sayesinde birey kendini hayata hazırlamaktadır. Okulda alınan eğitim sayesinde, birey toplum hakkında daha geniş bir bilgiye sahip olmaktadır. Milli eğitimin amaçlarından biri, bireyi yaşadığı topluma karşı hazır hale getirerek etkin vatandaş olma yolunu öğretmesidir. Bu amacını daha çok vatandaşlık eğitimi ile kazandırmaktadır.

Çocuğun kişilik ve davranış gelişiminde en büyük etkiye sahip sosyal kurum ailedir. Çocuğun formal eğitim olarak ilk karşılaştığı sosyal çevre okul olduğu için çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişiminde ki etkisi önemlidir. Özellikle okul ve sınıf ortamında önemli bir rol model olan öğretmenler çocukların etkili vatandaşlık davranışlarını kazanmalarında anahtar rol üstlenmektedirler. Çünkü öğretmenin öğrencisiyle gün içerisinde kurduğu iletişim, bireyin yaşamında kalıcı iz bırakmaktadır. Bu yüzden öğretmenlerin, insan hakları, vatandaşlık, özgürlükler ve demokrasi konularında yeterli bilgi ve birikime sahip olmaları ve bu bilgileri günlük hayatlarındaki davranışlarında kullanmaları sonucunda ancak etkili bir vatandaşlık eğitimi gerçekleşir (Göz, 2010).

Vatandaşlık eğitimi insan ve çevreyi bir arada ele aldığı için hayata hazırlayan eğitim sürecidir. Vatandaşlık eğitimi bireyin kendini ve çevresini tanımasına yardımcı olur. Aynı zamanda bu eğitim günlük hayattan ayrı düşünülemeyeceğinden dolayı yaşamın her anında sürmesi gereken bir eğitimidir (İkinci, 2016).

Bireyin kendini merak etmesi ile beraber vatandaşlık eğitimi başlamalıdır. Vatandaşlık eğitimine küçük yaşlarda başlanması çocukların sosyal hayata adapte olmasını kolaylaştırır. Okul öncesi dönem olarak ele alınan 0-6 yaş grubundaki çocuklar kendisini ve çevresini merak ederek hayatı tanımaya başlarlar. Bu keşif sürecinin sistematik ve düzenli olması için sistemli ve programlı bir eğitime ihtiyaç vardır. Bundan dolayı okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi oldukça önemlidir.

Çocuğun aileden sonra sosyalleşme bakımından karşılaşacağı ilk ortam okul ve karşılaşacağı yol göstereni öğretmendir. Çocuk, küçük yaşlardan itibaren okulda bulunduğu için davranışları okuldaki deneyimlerinden yola çıkarak şekillenmektedir. Öğretmenler bu konuda kendilerini rehber olarak görmeli, söyledikleri ile davranışlarının tutarlı olmasına özen göstermelidir. Öğretmenlerin davranış ve tutumları çocukları çok etkilediği için vatandaşlık eğitimi konusunda gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmaları önem arz etmektedir (Göz, 2010).

Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimine baktığımızda Türkiye'nin aksine birçok ülkede küçük yaşlardan itibaren öğretilmektedir. Bu ülkelerden biri olan ABD'de okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimi bulunmaktadır. ABD'de her bir eyaletin kendine yönelik sosyal bilgiler öğretim programı mevcuttur (Aktın ve Dilek, 2014). Bu program içerisinde vatandaşlık eğitimi verilmektedir. ABD'nin bir eyaleti olan Massachusetts'in tarih ve sosyal bilimler çerçeve programında, okul öncesi döneme yönelik amacını çocukların vatandaşlık ve kimlik kazanımlarını geliştirmeye yönelik oluşturmuştur (MHSSCF, 2003; aktaran Aktın ve Dilek, 2014). Programda okul öncesi dönemde sosyal bilimler konularının öğretiminde ilk olarak çocuğun kendisi ele alınır ve onu takiben ailesi, okul, toplum, eyalet ve ülke şeklinde genişleyen çevre yaklaşımı benimsenmektedir (MHSSCF, 2003; aktaran Aktın ve Dilek, 2014). ABD'nin Massachusetts eyaletinde olduğu gibi pek çok eyaletinin okul öncesi programında vatandaşlık eğitimine yer verilmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Bu araştırmada okul öncesi eğitim programı ve okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık kavramı ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerini inceleyerek değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenlerine göre, vatandaşlık ve vatandaşlık eğitiminin tanımı nedir?
2. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi ile ilgili çocuklara hangi beceriler/değerler kazandırılmaktadır?
3. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar dikkate alındığında vatandaşlık eğitimi açısından ne ölçüde yeterli bulmaktadırlar?
4. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik hangi öğretim yöntemleri kullanılmaktadır?
5. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik ne gibi uygulamalar (etkinlikler) yapılmaktadır?
6. Okul öncesi öğretmenlerine göre, Okul öncesi eğitimde, vatandaşlık eğitiminin yeterli ve istenilen düzeyde verilebilmesi için ne tür etkinlikler ya da çalışmalar önerilmektedir?
7. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalar yaparken güçlük çektikleri noktalar nelerdir?
8. Okul öncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi dönemdeki çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazır bulunuşluğu hakkında ne düşünülmektedir?
9. MEB 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan kazanım ve göstergelerin vatandaşlık eğitimi açısından kapsamı nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Vatandaşlık eğitimi toplumda var olan insanları hayata hazırlamak adına önemli yere sahip olmakta ve bundan dolayı topluma uyum sağlamanın ilk basamağı olan okul öncesi dönemde, vatandaşlık eğitimin önemli bir yere sahip olması gerekmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar kendilerini ve çevrelerini keşfetmeye meraklı oldukları için bu dönemde alınan vatandaşlık eğitimi kalıcı olabilmektedir. Aktif vatandaşlıkla ilgili temel beceriler bu dönemde çocuklara kazandırılırsa gelecekte topluma uyum sağlamları kolaylaşarak, toplumda iş birliği becerisini kazanan nesiller yetişir.

(2013) Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amacından biri olan *“Atatürk İnkılap ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,”* (MEB, 2013, s.9). İşte bu amaç doğrultusunda okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitime doğrudan yer verilmesi gerekir. Ayrıca literatür taramasında elde edilen neticelere göre, öğretmenlerin vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşleri ilkokul, ortaokul, lise kademelerinde yapılan çalışmalar sayesinde alınmıştır. Fakat okul öncesi kademesinde bu konu ile ilgili yeterli çalışma olmadığı görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi gereklidir. Yapılan araştırma, okul öncesi eğitimi programında yer alan kazanımların vatandaşlık eğitime yönelik geliştirilebilme açısından önemlidir.

Öğretmenler, yaşadığımız dönemdeki modern eğitim sisteminin uygulamaya dönüştürülmesi açısından büyük öneme sahiptirler. Okul önce eğitim ilk basamak olduğundan dolayı, okul öncesi öğretmenlerinin çocuklara temel

kazandıracığı için daha önemli rolleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin bilgi, beceri ve kişilik özellikleri eğitimi büyük oranda etkilemektedir.

Bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi hakkındaki görüşlerine yönelik bir çalışma olmaktadır. Çocukları vatandaş konusunda yetiştirecek ve onları okula hazırlayacak olan öğretmenlerin doğru ve sağlam bir şekilde vatandaşlık eğitimi ile ilgili donanıma sahip olması çok büyük bir gerekliliktir. Erken yaşta çocukların aldığı vatandaşlık eğitimi ileriki yaşlar için sağlam zeminin oluşması, üzerine eklenecek olan diğer donanımlar açısından büyük önem taşır.

Zeminin kim tarafından oluşturulduğu, nasıl ve ne şekilde bir eğitime tabi tutulduğu konu okul öncesi yıllarının çocukların kişilik gelişimine, akademik başarısına ve çocuğun karakterinin oluşmasına yaptığı katkının çok büyük olduğu bilinmektedir ve eğitimin temel unsurlarından biri olan öğretmenin bu katkıdaki rolü büyüktür. Öğretmenlerin çocukların olumlu davranışlar kazanmalarına ve akademik başarılarına etkisi, okul öncesi yıllarda etkisi daha büyüktür. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine ilişkin görüşleri önem taşımaktadır.

Varsayımlar

-Bu çalışmanın uygulama aşamasına katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşme sorularını içten ve samimi cevapladığı varsayılmaktadır.

-Kullanılan görüşme sorularının verileri elde etmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

-Bu çalışma okul öncesinde vatandaşlık eğitiminin incelenmesi konusunda araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan oluşan veri toplama aracı ve çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Vatandaşlık: Türk Dil Kurumuna göre vatandaşlık kavramı “Yurttaşlık” olarak da geçmektedir. *“Vatandaşlık, bir topluluğun tam üyesi olanlara verilen bir statüdür. Statüye sahip olan herkes, statünün bahşedildiği hak ve sorumluluklar bakımından eşittir”* (Marshall 1983: 253).

Vatandaşlık Eğitimi: Vatandaşlık eğitimi, bireylerin yaşadıkları toplumda doğru kararları verme yeterliliğine sahip olmaları ve erken çocukluk eğitiminden mantıklı düşünme yetisini kazanmalarına kadar geçen süreç olarak tanımlanmaktadır. (UNESCO, 2015).

Okul Öncesi Eğitimi: *“Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir”* (MEB, 1993, s.12).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Vatandaşlık Kavramı

İnsanlar sosyal bir varlık olduğundan dolayı bir arada yaşama ihtiyacı hissetmektedirler. Bu ihtiyaç toplumda otorite ve düzenin bulunmasını gerekli kılmıştır. Toplumun düzenini ve otoritesini sağlamak amacıyla önemli bir yapı olan devlet oluşmuştur. Devlet kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık” olarak geçmektedir. Yani devletin varlığı, insanların bir araya gelip örgütlenmiş toplulukların oluşmasına bağlıdır. Devletin var olmasını sağlayan bu topluluğa halk denilmektedir ve devletin yapısını oluşturan her birey vatandaştır. (Ekici, 2018).

Devlet, toplumsal yaşamdaki kuralların düzenlenmesinde bireye gereksinim duymaktadır. Bu düzenin bireyler tarafından sağlanması için vatandaş, vatandaşlık gibi kavramları ortaya çıkmiştir (Akbaş, 2008). Vatandaş, devleti oluşturan temel unsurlardandır. Birey yasa ve kanunlar çerçevesinde bağlı olduğu devletin “vatandaşlık” statüsünü kazanır (Ekici, 2018).

Modern anlamda vatandaşlık kavramı, tam anlamıyla ilk kez 1789 yılında Fransa’da İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nin kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu bildiri, bireylerin özgür ve eşit bir şekilde aynı haklara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bildiri, devletin uygulamalarının millete karşı

sorumlu olduğunu ve her türlü egemenliğin, temelini millettten aldığına, mutlak egemenliğin bir kişi ya da grubun elinde bulunamayacağına dair ilkeler ortaya koyuyordu (İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, Akt., Nazıroğlu, 2011).

Vatandaşlık kavramı ülkelere göre farklı tanımları olduğundan dolayı tam bir tanımı olduğundan söz edemeyiz. *Vatandaşlık, bir topluluğun tam üyesi olanlara verilen bir statüdür.. Statüye sahip olan herkes, statünün bahşedildiği hak ve görevler bakımından eşittir*” (Marshall 1983: 253). Vatandaşlık hakkında yaptığı çalışmalar ile bilinen Üstel ise (1999) bu kavramı, genel anlamda bireyin toprağa bağlı, devlete siyasal aidiyetinin olmasını, bireyin özel hak ve görevin bağlı olduğu yasal statüyle donatılması olarak ifade etmektedir.

Uğurlu (2011) vatandaşlık kavramını “*Belli bir vatana ait olma ve o vatanın ortak değer, yasal düzenlemeler, örf vb. toplumsal düzenlemelerine uyma davranışı ile ‘vatandaşlık’ kavramını ifade edebiliriz*” şeklinde tanımlamaktadır. Hablemitoğlu ve Özmete (2012) vatandaşlığı “*devletin, tek yanlı iradesiyle koşullarını ve hükümlerini belirlediği bir hukuksal statüyü gerçekleştiren, kişilerle arasında kurduğu bağ*” olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanımların yanı sıra bireysel olarak vatandaşlık, “*devletin bireye yüklediği görevler ve sunduğu haklarla hukuki bir statüye sahip olmanın yanında, yaşadığı toplumun değerlerini benimseyerek sürdüren ve bu toplumun kültürüne uyum sağlayan*” bir toplumun ideal üyesi ve ideal vatandaş olma eylemidir (Doğan, 2001).

1.2. Vatandaşlık Eğitimi

Vatandaşlık eğitimi ilk çağlardan başlayarak günümüze kadar var olmuş ve var olmaya da devam edecektir (Köksal, 2007). Bir toplumun varlığını sürdürebilmesinin yolu vatandaşlık özelliklerini yerine getiren bireyler yetiştirebilmesinden geçer bu özelliklere sahip olabilmek için vatandaşlık eğitimi önemli bir yere sahiptir (İkinci, 2016).

Vatandaşlık eğitiminin geçmişi milattan önceye dayanmaktadır. Bu eğitim bütün devletlerin öğretim programlarında, ülkenin vatandaşlık eğitimi politikasına göre doğrudan ve ya dolaylı bir şekilde yer almaktadır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010, s.

649). Devletin var olabilmesi için ve toplumsal hayatın düzenini sağlamak için vatandaşlık eğitimine ihtiyaç vardır. Vatandaşlık eğitimi devletlerin hem ulusal hem de uluslararası stratejilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Birey, kendi yaşadığı çevreden başlayarak milli ve evrensel sorunları tanımalı ve aynı zamanda bu kuruluşların işlevleri, yapıları ve nasıl çalıştıkları hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Ersoy, 2016).

İngiliz eğitimci McCowan (2009) vatandaşlık eğitimini “aslında bütün eğitim bir nevi vatandaşlık eğitimidir. Çünkü her öğrenme tecrübesi, çocukları, birer vatandaş olarak biçimlendirmektedir” olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma bakılacak olursa eğitim faaliyetlerinin tamamında vatandaşlık eğitimi ile ilgili doğrudan ve ya dolaylı bilgiler edinilebilir.

Vatandaşlık eğitimi, bireyin doğrudan toplumsal yaşama hazırlanmasını sağlayan temel bir kanıt olarak görülebilmektedir (Elkatmış, 2013). Bilinçli vatandaşlar yetiştirebilmek için vatandaşlık eğitiminde eleştirel düşünme becerilerine önem vermek gerekmektedir (Bıçak, 2018).

Vatandaşlık eğitimi aktif ve etkili vatandaşlık becerilerini geliştirme konusunda katkı sağlamalıdır. Etkili vatandaşlık eğitimi ile bireyler eşitlik, adalet, haklar, sosyal katılım, özgürlük gibi toplumsal ve siyasal kavramları öğrenirler. Vatandaşlığın hak ve görevlerini, yerel ve uluslararası siyasi ve sosyal kurumların faaliyetini ve yapısını bilirler ve yerel, küresel sorunların farkına varmaktadırlar. Birey vatandaşlık eğitimi sayesinde karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme gibi bilişsel becerilere sahip olmaktadır (Bıçak, 2018). Ayrıca vatandaşlık eğitimi sonucunda bireyler vatandaşlık ile ilgili kavramları içselleştirerek inanırlar.

Vatandaşlık eğitiminin aileden başlaması temelinin sağlam olması açısından önemlidir. Küçük yaşlardan itibaren başlayan vatandaşlık eğitimi bireylerin vatandaşlık yeterliliklerine sahip olmasında daha kalıcı olabilmektedir. Vatandaşlık, “kanunla devlete bağlı olma şeklinde gerçekleşse de hak ve görevlerini bilen gerçek bir vatandaş olma özelliğinin kazandırılması vatandaşlık eğitimi ile mümkündür” (Altunya, 2003, s. 4).

Vatandaşlık eğitimi, bireylerin yaşadıkları toplumda doğru kararları verme yeterliliğine sahip olmaları, erken çocukluk eğitiminden mantıklı düşünme yetisini kazanmalarına kadar geçen süreç olarak tanımlanmaktadır. (UNESCO, 2015). Yani vatandaşlık eğitimi, bireylerin kendi hayatları hakkında karar verebilmeleri ve yaşadıkları sosyal ortamlarda görev alabilmeleri ile ilgili olduğu görülmektedir.

Vatandaşlık eğitimi bireylerin mantıklı düşünme becerisine hazırlık olan erken çocukluk döneminin itibaren başlaması gerekmektedir (UNESCO, 2015). Vatandaşlık eğitiminin ana unsurunu oluşturan kavramlar hoşgörü, sevgi, saygı ve eşitliktir (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012).

1.3. Vatandaşlık Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmenin eğitim bilimlerindeki gelişmeler dolayısıyla mesleki bilgi ve becerileri sürekli değişebilmektedir. Öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerileri, öğretim sürecini etkili kullanma, süreci planlama, öğretime çeşitlilik getirebilme, eğitim ortamı düzenleme ve öğrencilerdeki gelişimleri izlemedir (Erden, 1998, s.45).

Öğretmenin temel görevi adından da anlaşılacağı üzere öğrenmeyi sağlamaktır. Öğretmenlerin etkili ve dikkat çekici öğretim yapabilmeleri için mesleki yeterlilik özelliklerinin farkında olmaları gerekir. Öğretmenlerin mesleki yeterliliği kazanabilmesi için genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisine sahip olması gerekir (Ersoy, 2007). Öğretmen öğretecek konuları ne kadar iyi bilse ve hakim olsa da öğretmenlik mesleğinin bilgisine sahip değilse yani hangi yolları kullanacağını bilmiyorsa mesleğinde başarılı olamaz. Vatandaşlık eğitimini etkili şekilde kazandırmak isteyen öğretmenler, genel kültür kadar vatandaşlık eğitimi konusunda da alan bilgisi ve öğretmenlik mesleği bilgisine sahip olmalıdır (Erden, 1998, s. 43-44).

Vatandaşlık eğitimi bilgi, beceri ve tutumların öğretmenlere kazandırılmasında, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Bazı ülkeler vatandaşlık eğitimine yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarını yeniden düzenlemektedir. Örneğin, Avrupa Birliği ülkeleri öğretmenlere ilişkin “Demokratik Vatandaşlık Eğitimi” adıyla hizmet içi eğitim programları düzenlemektedir (MEB, 2015).

Öğretmen, çocuğun kişilik gelişimini kazanmasına yardımcı olan en etkili rol modellerden biridir. Öğretmenlerin vatandaşlık eğitiminde bilgi, beceri, tutum ve uygulamaları öğrencilere model oluşturması açısından büyük önem taşımaktadır. Kuşkusuz, bütün öğretmenlere vatandaşlık eğitiminde önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Ersoy, 2007). Bununla birlikte, vatandaşlık eğitimi bakımından okul öncesi öğretmenlerin çok önemli rol oynadıkları söylenebilir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar geleceğin temellerinin şekillenmesinde yer alacağı için, bu dönemdeki çocuklara vatandaşlık bilgi beceri ve değerlerini kazandırmak önemli bir yere sahiptir.

Öğretmenler ve daha özel anlamda okul öncesi öğretmenleri çocukların temel yaşam becerilerini kazanmada vazgeçilmez bir yardımcıdır. Okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimine ilişkin görüş, algı ve tutumları, günümüz küçük çocuklarının vatandaşlık becerilerini geliştirmek için harekete geçmekte ve etkileşimde bulunmaktadır. Kişilerarası ilişkilerin, iletişimin ve öğretmen-öğrenci etkileşiminin etkisinin önemi çeşitli bilimsel alanlarda da dile getirilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık ve demokratik eğitime ilişkin tutum ve algıları, okul öncesi dönem çocuklarına demokratik becerilerin kazandırılmasında anahtar rol oynamaktadır (Balias, Dimiza, Diamantopoulou, Kiprianos, 2011).

Vatandaşlık eğitimi sürecinde öğretmenlerin etkinlik seçiminde dikkatli olması gerekmektedir. Öğretmenler vatandaşlık eğitiminde öğrencilerin özelliklerini dikkate aldığı ve yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat sunacak etkinlikler düzenlemelidir. Vatandaşlık eğitiminde kullanılacak bazı etkinlikler şöyle sıralanabilir (Yeşil, 2004, s. 40):

- Yaparak-yaşayarak öğrenme
- Örnek olay yöntemi
- Tartışma yöntemi
- İşbirliğine dayalı etkinlikler
- Drama ve rol oynama etkinlikleri
- Gezi-gözlem etkinlikleri
- Problem çözme yöntemine dayalı etkinlikleri
- Proje tabanlı öğrenme yöntemine yönelik etkinlikleri

Vatandaşlık eğitiminde kullanılacak bu etkinliklerin çeşitliliği öğretmenin bilgi ve becerisine göre artırılabilir. Vatandaşlık eğitiminde kullanılan etkinliklere baktığımızda yaparak yaşayarak yani aktif öğrenmenin etkili olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ile ilgili etkinlikleri planlarken yapılandırmacı yaklaşımı kullanması önem arz etmektedir.

1.4. Okul Öncesi Eğitim

İnsan doğum öncesi dönemden itibaren gelişmeye başlayarak, gelişme hayat boyunca devam eder ve çeşitli unsurlardan etkilenir. İnsanların gelişim aşamaları benzerlik gösterse de bireysel farklılıklar bu gelişimi etkiler. Gelişimin kritik süreçleri vardır. Okul öncesi dönem olarak adlandırılan doğumdan altı yaşın sonuna kadar olan süreçte kritik bir dönemdir (Turaşlı, 2008).

Okul öncesi dönem yaşamın temelini oluşturduğu ve öğrenme düzeyinin hızlı olduğu dönemdir. Çocukların beyni yaşamın ilk altı yılında çok hızlı geliştiği için çevresel faktörlerle etkileşim içinde bulunarak toplum hayatını keşfetmeye başlarlar ve böylece okul öncesi dönemde çocuğun fiziksel, duyuşsal, bilişsel becerileri için bir zemin oluşturulur (MEB, 2013).

Okul öncesi eğitim pek çok şekilde tanımlanmış olmakla beraber günümüzde ortak fikir olarak benimsenen okul öncesi eğitimi tanımının en kapsamlı yapıldığı 1993 yılında XIV. Milli Eğitim Şurası'nda ifade edilen tanım şu şekildedir:

“Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir” (MEB, 1993, s.12).

1.5. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimi

Çocukların ilk formal eğitime katıldığı dönem okul öncesine denk gelmektedir. Okul öncesi eğitimi yaşamın temellerinin atıldığı dönem olarak ele alınmaktadır. Bu yaştaki çocukların çevreyi keşfetmeye çalışması ve merak duygusunun gelişmesi öğrenmeye açık bir dönem olduğunu gösterir. Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitiminin çocuklara kazandırılması gelecekteki yetişkinlik hayatına uyum sağlamasında kolaylık oluşturacaktır.

Vatandaşlık eğitimi öğrencilerin çevreyi keşfetmeleri, fikirlerini ifade etmeleri, toplumsal yaşamda kendi kararlarını ve sorumluluklarını alabilmeleri noktasında imkanlar sağlamaktadır. Çocukların toplum hayatına aktif katılmasını teşvik eden bir eğitim sürecidir. Bu nedenle, özellikle okul öncesi eğitim düzeyi vatandaşlık ve demokrasinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Okul öncesinde özgürlük, barış, kendini geliştirme, hoşgörü, adalet, eşitlik ve farklılığa saygı gibi değerlerin yetiştirilmesiyle ilişkilendirilen vatandaşlık eğitimi çocukların düşüncelerinin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca okul öncesi öğrencilerin mantıksal ve eleştirel becerilerini geliştirir ve yaratıcılığını destekler (Balias, Dimiza, Diamantopoulou, Kiprianos, 2011).

Çocukların erken yıllarda sosyal hayata katılım haklarını bilmesi, demokratik ve aktif vatandaşlık eğitimi için önemli rol oynamaktadır. Okul öncesi dönem vatandaşlığın temelinin oluşturmakla birlikte, çocukların vatandaşlık rollerinin gerçekleştirilmesi için ilk adım olarak görülmektedir. Okul öncesi dönem vatandaşlık bilgi ve becerilerini uygulamak için birçok fırsat sunmaktadır. 3-7

yaş çocuklar için “vatandaş” olmak, her şeyden önce demokratik ilişkiler, ortak karar alma gibi yolları deneyimlemek demektir (Turnšek, 2009).

Turnšek’e göre (2009) vatandaşlık eğitimi şimdiki zamana yönelik olarak uygulanmalıdır. Yani vatandaşlık eğitimi “çocuklar için geleceğe hazırlık değil, çocukluk döneminde çocukluk için eğitim” anlayışını belirtmiştir. Çocukların kendi dönemlerinde gerekli olan vatandaşlık eğitiminin kazandırılması gerektiğini söylemektedir. Bu doğrultuda çocukların zaten erken yaşlardan itibaren toplumların vatandaşı, anaokulunun ve ailelerinin üyeleri olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların erken yaşlardan itibaren vatandaşlık becerisini kazanmaları için okul öncesi dönemden başlanmalıdır.

Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında bazı etkinlikler uygulanmaktadır. Bu etkinliklere EBA sitesi içerisinde yer alan “Okul Öncesi Eğitimi Etkinlik Havuzu” kısmından ulaşılabilir. Sitede öğretmenlere öneri olarak yer verilen vatandaşlık eğitimine yönelik “Ben Kimim?” etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikte nüfus cüzdanı, kimlik ve vatandaşlık sözcüklerine yer verilmiştir. Çocuklara kendini ve toplumu tanıması kapsamında etkinlik uygulamalarının gerçekleştirildiği görülmektedir.

Okulda verilen eğitim, bugünün çocuklarına ve geleceğin vatandaşlarına yönelik olarak aktarılmaya çalışılan bir kurumdur. Okul, öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlerini geliştirmek için en etkili kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sosyal ve kültürel eğitime katkıları artıracak olan uygulamalar belirli gün ve haftalar kapsamında yapılan etkinliklerdir. Belirli gün ve haftalar etkinliklerinde görev alan çocuklar eleştirel düşünme, çevreye duyarlılık kazanma, kendine güven duyma ve ifade etme becerilerini geliştirdiğini gösterir (Keskin ve Kuru, 2018).

Okul öncesi eğitim uygulamalarında belirli gün ve haftalar etkinliklerinden sıklıkla yararlanılmaktadır. Belirli gün ve haftalar kapsamında uygulanan etkinlikler çocukların vatandaşlık eğitimine ilişkin bazı kavramların kazanılmasını sağlamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı (2005), 2576 Sayılı

Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan “Belirli Gün ve Haftalar” çizelgesi aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1.1 Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı Kapsamında Ele Alınması Önerilen Belirli Gün Ve Haftalar Listesi

BELİRLİ GÜNLER VE HAFTALAR	TARİHLERİ
İlköğretim Haftası	Eylül Ayının ikinci haftası
Hayvanları Koruma Günü	4 Ekim
Dünya Çocuk Günü	Ekim ayının ilk pazartesi günü
Cumhuriyet Bayramı	29 Ekim
Kızılay Haftası	29 Ekim – 4 Kasım
Atatürk Haftası	10-16 Kasım
Öğretmenler Günü	24 Kasım
İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası	10 Aralık gününü içine alan hafta
Yeni yıl	31 Aralık – 1 Ocak
Enerji Tasarrufu Haftası	Ocak ayının ikinci haftası
Orman Haftası	21-26 Mart
Dünya Tiyatrolar Günü	27 Mart
Kütüphane Haftası	Mart ayının son pazartesi günü
Dünya Kitap Günü	23 Nisan gününü içine alan hafta
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	23 Nisan
Trafik ve İlk Yardım Haftası	Mayıs ayının ilk haftası
Anneler Günü	Mayıs ayının ikinci pazar günü
Engelliler Haftası	10-16 Mayıs
Müzeler Haftası	18-24 Mayıs
Çevre Koruma Haftası	Haziran ayının ikinci haftası
Babalar Günü	Haziran ayının üçüncü pazar günü

Tablo 1.1’de yer alan belirli gün ve haftalar çizelgesine baktığımızda vatandaşlık eğitimine yönelik etkinliklerin yer alabileceği görülmektedir. Ayrıca bu çizelgede yer almayan Mahali Kurtuluş Günleri ve Atatürk Günleri ile Tarihi

Günler (gerçekleştiği tarihlerde) vatandaşlık eğitimi kapsamında belirli gün ve haftalar listesine eklenebilir.

1.6. İlgili Literatür / Araştırmalar

Bu bölümde Türkiye’de ve dünyada vatandaşlık eğitimi ile ilgili ve öğretmenlere ilişkin yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimine yönelik çalışmalara da değinilmiştir.

Bıçak’ın (2018) yapmış olduğu “*Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşlerinin analizi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimine yönelik süreci ile ilgili genel bir görüş elde etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik en çok soru-cevap tekniğini kullandıkları ortaya çıkmış ve vatandaşlık eğitimi değerlendirmesinde öğretmenlerin en fazla sözlü değerlendirmede buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Ceylan’ın (2014) gerçekleştirdiği “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Dünya Vatandaşlığı Eğitimi İle İlgili Görüşleri*” adlı çalışmasında okul öncesi öğretmenlerin dünya vatandaşlığı üzerine düşüncelerini ortaya çıkarmayı ve okul öncesi dönemde dünya vatandaşlığı eğitimine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre okul öncesi öğretmenlerin çoğu çocuklara dünya vatandaşlığını öğretmek istediklerini belirterek, okul öncesi eğitim programının dünya vatandaşlığını içermesi gerektiğini belirtmiştir.

Ersoy (2007), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*” adlı doktora tez çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi kapsamında uyguladıkları etkinlikler ve vatandaşlık eğitimindeki ihtiyaçları belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmasında hem nitel hem nicel yöntemleri kullanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenler vatandaşlık tanımını yapmışlardır. Etkili vatandaşı; haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, başkalarının haklarına saygılı olan kişi olarak tanımlamışlardır.

Genç ve Çelik'in (2018) gerçekleştirdiği "*Türkiye'deki Vatandaşlık Eğitiminin Branş Öğretmenlerinin Bakış Açılıyla Değerlendirilmesi*" adlı çalışmada branş öğretmenlerin bakış açısına göre Türkiye'deki vatandaşlık eğitiminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin kendi aldıkları vatandaşlık eğitimlerini ve mevcut vatandaşlık eğitimini içerik ve uygulama yönünden yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Göz (2010), "*İlköğretimde Demokrasi ve Vatandaşlık Eğitimi*" adlı araştırmasında sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık konularına yönelik görüşleri tespit edilmiştir. Çalışma grubunu 240 sınıf öğretmeni ve 79 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada "*Vatandaşlık Eğilimleri Ölçeği*" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin vatandaşlık bilgi ve beceri düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Güven, Tertemiz, Bulut (2009), "*Vatandaşlık Ve Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri*" adlı araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmaya 30 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma açık uçlu sorulardan oluşup, öğretmenlerden yazılı yanıt alınmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin erken yaşta bir vatandaşlık eğitimi verilmesi gerektiğini savundukları görülmüştür.

Güzelyurt, Kabul, Kösen, Şık, Tokay (2020), "*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Dünya Vatandaşlığı Eğitimine İlişkin Görüşleri*" adlı çalışmalarında dünya vatandaşlığı eğitiminin erken verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin dünya vatandaşlığı eğitimine ilişkin bakış açılarını detaylı bir şekilde incelemektir. Çalışma grubunu 41 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin dünya vatandaşlığı eğitiminin içeriğini kısmen bildiği ve program içerisinde hangi etkinliklere nasıl yer vermesi gerektiği konusunda yeterli olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Ersoy-Daysal'ın (2011) 6 yaş grubu 17 öğrenci ile yapmış olduğu “*Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: ünlü Türk büyükleri*” adlı yüksek lisans tezinde erken çocukluk dönemindeki çocukların, kültüründe yaşamış önemli Türk büyükleri tanıtılarak kimlik gelişimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımların uygulanan etkinlikler ile kazandırılabilceği tespit edilerek, çocukları ünlü Türk büyükleri hakkında bilgilendirmek için bu etkinliklerden yararlanılabileceği görülmüştür.

Aktın'ın (2014) gerçekleştirdiği “*Okul öncesi dönemde sosyal bilgiler eğitimi: mesleklerin öğretimine yönelik bir durum çalışması*” adlı çalışmasında sosyal bilgiler eğitimin öneminden bahsederek, mesleklerin öğretimi ile sosyal bilgiler kazanımlarının uygulanabilirliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda 48-52 aylık 3 kız ve 3 erkek toplam 6 öğrenci grubu ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda okul öncesi dönemde çocukların duyuşsal, bilişsel ve psikomotor olarak sosyal bilgiler eğitimi almaya hazır oldukları tespit edilmiştir.

Öner (2018) yaptığı “*Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimi: öğretmen görüşlerinin incelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimin öneminden bahsederek, okul öncesi dönemde sosyal bilgiler eğitimine ihtiyacın olduğunu vurgulamıştır. Bundan dolayı da araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin sosyal bilgilere yönelik bakış açılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi eğitimde sosyal bilgilerin gerekli olduğunu ve bu doğrultuda okul öncesi eğitim programında sosyal bilgilerin yer alması gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Merey, Karatekin, Kuş (2012), “*İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi: Karşılaştırmalı Kuramsal Bir Çalışma*” adlı araştırmalarında Türkiye ve ABD’deki sosyal bilgiler eğitimini vatandaşlık eğitimi açısından inceleyerek her iki ülkeyi kazanım, beceri, değerler ve içerik bakımından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonunda, Türkiye’nin vatandaşlık eğitimi konularına

çok yer verildiği fakat vatandaşlık becerilerine pek yer verilmediği görülmüştür. ABD’de ise vatandaşlık becerilerine sıklıkla yer verildiği ortaya çıkmıştır.

Arıkan (2002), “*Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*” adlı araştırmasında, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler programdaki kazanımların tam olarak gerçekleşmediğini, programın uygulanmasında doğrudan anlatım ve soru-cevap yöntemini daha çok kullandıklarını, klasik sınavı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler ders kitabının yetersizliğinden bahsetmiştir.

Hablemitoğlu ve Özmete (2012), “*Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri*” adlı çalışmalarında bireylere vatandaş olma bilincinin kazandırılması aktif ve etkili vatandaş olma konusunda önemli yere sahiptir. Bireylerin, etkili, aktif ve katılımcı vatandaş olmaları için gerekli bilgi, becerilerin iyileştirilmesi ve kültürdeki değerlerinin yönlendirilmesine ilişkin çabalarda artış olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmada, aktif ve etkili vatandaşlık için bireysel bilgi ve beceriler desteklenerek bireyin vatandaş olma bilincine yönelik model önerisi sunulacaktır.

Som ve Karataş (2015), “*Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*” adlı araştırmalarında Türkiye’de ilk ve ortaöğretim düzeyinde vatandaşlık eğitiminin, öğretim programı, okulda öğrenci ve öğrencinin topluma katılımı, öğretmen ve müdürlere destek sağlama konularında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, vatandaşlık eğitiminin diğer disiplinler ile ilişkilendirilerek verilmesi, kazanımların süreklilik kazanması açısından önemli görülmektedir. Etkili vatandaşlık eğitimi için, kullanılan öğretim yöntemlerinin ve farklı tekniklerin dahil edildiği süreç odaklı değerlendirmeler önerilmektedir.

Neslitürk ve Ersoy (2013), “*Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri*” adlı yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine yönelik geliştirdikleri uygulamaları belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya gönüllü 13 öğretmen adayı

katılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırma sonucunda, öğretmen adayları çocuk hakları öğretiminde genellikle drama, anadili ve oyun etkinliklerinden yararlanmışlardır. Öğretmen adaylarının okul öncesi dönemdeki çocuklara düzeylerine uygun çocuk hakları etkinlikleri yapabileceklerini belirtmişlerdir.

Aktın, Karakaya, Türk, Aslan (2015), “*Okul Öncesi Dönemde Farklı Kültürlerin Öğretimine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma*” adlı araştırmalarında geleceğin vatandaşlarının yetiştirilmesinde çocukların erken yaşlarda çok kültürlü bir eğitim alması oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda, okul öncesi dönemde farklı kültürlerin öğretimine yönelik etkinlikler uygulayarak, çocukların farklı kültürel rolleri tanıma ve uygulama fırsatına ulaştıkları görülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Bakalım Neresi Sunumu”, “Gezelim-Görelim Drama Etkinliği” ve “Heykel Ol” etkinlikleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, çok kültürlü öğrenme ortamında çocuklarda çok kültürlülüğe yönelik olumlu tutum, beceri ve davranışları kazandırmanın mümkün olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Ersoy-Daysal (2011), “*Erken Çocukluk Döneminde Sosyokültürel Eğitim: Ünlü Türk Büyükleri*” adlı yapmış olduğu yüksek lisans tezinde erken çocukluk dönemindeki çocuklara ünlü Türk büyükleri tanıtılarak kimlik gelişimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla çocuklara 37 etkinlik uygulaması yapmıştır. Araştırma 6 yaş grubu 17 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların ünlü Türk büyüklerini hatırlayarak geçmişi algıladıkları ortaya çıkmıştır. Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımların uygulanan etkinlikler kapsamında kazandırılabilceği tespit edilmiş ve çocukları bu etkinliklerden yararlanılabileceği görülmüştür.

Sapsağlam (2016), “*Okul Öncesi Eğitim Programlarının Milli Kavramlar Açısından İncelenmesi*” adlı yaptığı çalışmada Türkiye’de uygulanan okul öncesi eğitim programları (1994, 2002, 2006 ve 2013) milli kavramlar açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim programlarında milli kavramların yeterli seviyede yer almadığı görülmüştür.

Erkuş ve Yazar (2013), “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 72 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenleri değerler eğitiminin okul öncesi dönemde yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin değerler eğitiminde yeterli bilinçte olmamaları gibi konularda güçlük çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2013), “İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi” adlı araştırmasında 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık eğitiminde sık kullanılan eşitlik, egemenlik, hak, sorumluluk ve vatandaşlık kavramlarına yönelik algılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formunu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin geneli hak ve sorumluluk kavramlarını yeterli düzeyde algıladıkları ve bilinçli oldukları ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkeni öğrencilerin algılarını kısmen de olsa etkileyebilmektedir. Kız öğrencilerin sorumluluk algıları erkek öğrencilere daha çok gelişmiştir.

Balias, Dimiza, Diamantopoulou, Kiprianos (2011), “Okul öncesi eğitimde aktif vatandaşlık öğretimi: Öğrencilerin demokratik yeteneklerinin-davranışlarının geliştirilmesine yönelik öğretmenlerin değerleri, görüşleri ve tutumları” adlı araştırmalarında, okul öncesi eğitimde aktif vatandaşlık öğretimine yönelik öğretmenlerin görüşleri incelenmiştir. Yunan okul öncesi eğitim öğretmenleri ile deneysel araştırmadan elde edilen verileri kullanan bu makale, onların vatandaşlığa yönelik görüşlerini incelemektedir. Ayrıca Yunan okullarının vatandaşlık eğitimini teşvik etmek için kullandıkları öğretim yaklaşımlarını da incelemektedir.

Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenleri vatandaşlık eğitimi kavramına çok aşina değildir ve bu konulardaki eğitimlerini eksik olarak görmektedir. Okul öncesi öğretmenleri, okul öncesi eğitimde vatandaşlığın yanı sıra demokratik ve

kültürlerarası eğitimi teşvik etmeyi amaçlayan eylemlerden oluşan yenilikçi yeni programlar oluşturmak için birlikte çalışmaya istekli olduğuna ulaşılmıştır.

Dunkin, Welch, Merritt, Phillips, ve Cranen (1998), “*Öğretmenlerin Sınıftaki Olaylara İlişkin Açıklamaları, Vatandaşlık Eğitimi Konusundaki Bilgi ve İnanışları*” adlı araştırmalarında, öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalarını ve görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma verileri, ilköğretim düzeyinde 5. ve 6. sınıflara ders veren 4 öğretmenin sınıfında 4 hafta boyunca yapılan sınıf gözlemleri ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamaları yapabilmeleri için mesleki bilgi, toplum bilgisi, öğrenci bilgisi, alan ve kaynaklar bilgisi, olmak üzere dört temel bilgiye ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır.

Balake, Brady ve Sanchez (2003), “*Çocuklarda Demokratik İlkelerin Gelişimi*” adlı çalışmalarında, ilköğretim okulları düzeyinde öğrenim gören öğrenciler ve onları okutan öğretmenlerin demokrasi algılarını ve vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğretmen ve öğrencilere uygulanan anket, öğretmen ve okul yöneticileri ile grup görüşmeleri ve öğretmenlerin ders planlarının incelenmesine ilişkin araçlar kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda, öğretmenlerin ders planlarında vatandaşlık eğitimine yönelik temel kavramlara genellikle yer verdikleri görülmüştür. Buna karşın, okullarda öğrencilerin vatandaşlık becerilerini yaşayabilmeleri için yeterli düzeyde model olunacak bir ortam oluşturamadıkları ortaya çıkarılmıştır. Bunun sonucunda, öğrencilerin vatandaşlık ve demokrasi ilkelerini bilmelerine karşın bu ilkeleri hayatta tam olarak uygulayamadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin herhangi bir eğitsel etkinlik sürecinde okul kararlarına pek katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sounoglou ve Michalopoulou (2017), “*Erken Çocukluk Eğitimi Müfredatı: Erken Çocukluk Eğitiminde İnsan Hakları ve Vatandaşlık*” adlı araştırmalarında, insan hakları ve vatandaşlık kavramlarını pedagojik açıdan incelemeyi

amaçlamışlardır. İnsan hakları ve vatandaşlık kavramlarını erken çocukluk müfredatına göre incelemişlerdir. Araştırmada deneysel yöntem kullanılmıştır. 100 çocuktan oluşan örnekleme deney grubu ve kontrol grubu, insan hakları ve vatandaşlık kavramları ile derinleşen bir müdahale programı uygulandı.

Turnšek (2009), "*Vatandaş Olarak Çocuklar "Burada ve Şimdi" -Erken Yıllarda Vatandaşlık Eğitiminin Temeli Olarak Demokratik Katılım*" adlı araştırmasında, çocukların demokratik katılımının, erken yıllarda demokratik ve aktif vatandaşlığın özünü öğrenmesini amaçlamaktadır. Araştırma, çocukların Sloven anaokullarındaki uygulamalı projelere katılarak bazı bilgi ve deneyimleri kazandırmalarını sağlamaktadır. Araştırma sonucunda, çocukların karar alma becerilerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin en büyük önceliği çocukların demokratik katılımını teşvik etmeye çalışmalarıdır. Sloven anaokullarında giderek artan sayıda, çocukların demokratik ve vatandaşlık yeterliliklerini sağlamaya çalışan projeler yer almaktadır.

Araştırma sonucunda, çocuklar insan hakları ve vatandaşlık kavramlarını günlük yaşamın bir parçası olarak gördükleri gibi okulda da etkilendiklerini bilmektedirler. Başkalarının isteklerine saygı duyma, okuldaki ve yerel topluluktaki sınırlamaları ve kısıtlamaları anlama becerilerine sahiptirler. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, yaşam kaliteleri için bilinmesi gerekli olan insan hakları ve çocuk hakları kavramlarının toplumsal bir yükümlülük olduğunun bilincindedirler.

Holden (2003), "*İlkokulda vatandaşlık: Çember zamanının ötesine geçmek*" adlı araştırmasında, vatandaşlık eğitimini tüm ilkokullar için tavsiye etmektedir. İlkokul öğretmenleri sosyal ve ahlaki konulara yer vermektedir. Bu araştırma, mevcut uygulanan vatandaşlık eğitimini rapor etmektedir. Sosyal ve ahlaki konuları genişleterek, topluluk ve politik okuryazarlık temalarının vatandaşlık eğitimine getirilmesinin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Browne (2001), "*İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi Politikaları ve Uygulamaları*" adlı araştırmasında, ilköğretim okulunda kazandırılması gereken vatandaşlık eğitimi uygulamalarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada

veri toplama aracı olarak öğretmenler ile yapılan görüşmeler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin vatandaşlık eğitiminin önemini farkında oldukları görülmüştür. Ancak öğretmenlerin sınıfındaki uygulamaları planlarken vatandaşlık eğitimine ilişkin etkinliklere yer vermedikleri ve vatandaşlık eğitiminin sınıfta çaba harcamadan doğal olarak gerçekleşeceğine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, bu araştırma ile öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi programının nasıl uygulanacağı ve etkinlikleri nasıl düzenleneceği konularında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Vatandaşlık eğitimi toplumsal hayata uyum bakımından önemli bir rol oynamasına karşın, bu kapsamda öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi uygulamalarına yönelik yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, “Araştırma Modeli”, “Çalışma Grubu”, Araştırma Süreci”, “Veri Toplama Aracı”, “Veri Analizi” başlıkları yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi hakkında görüşlerini belirlemek ve elde edilen bulgular doğrultusunda vatandaşlık eğitimi için değerlendirmeler yapmak amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için derinlemesine inceleme yapma fırsatı sunan nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma olayları, durumları doğal ortamda inceleme fırsatı sunar ve aynı zamanda gerçekçi ve bütün olarak olayların ortaya çıkmasına yönelik sürecin nitel bir şekilde izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

“Nitel araştırmacılar, belli bir konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun ne kadar ya da ne kadar iyi olduğunu öğrenmekten çok daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Nitel araştırma, algıların ve durumların doğal bir ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılması için nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanabilir. Ayrıca nitel araştırmada, gözlem, görüşme ve doküman analizi

gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Nitel araştırmada farklı araştırma desenleri vardır. Bu yaklaşımlar kültür analizi, olgubilim, kuram oluşturma, durum çalışması, eylem araştırması şeklinde ele alınmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu yapılan araştırmada nitel araştırma desenleri arasından kullanılmak üzere durum çalışması yaklaşımı seçilmiştir.

Nitel araştırmada farklı veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı yaklaşım veri çeşitleme (triangulation) yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden hem yarı yapılandırılmış görüşme hem de doküman incelemesi yöntemi kullanılmasından dolayı çalışma veri çeşitlemesi (triangulation) modeline dayalıdır.

Araştırmada öncelikle araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Daha sonra çalışmada, 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımların vatandaşlık eğitimi açısından kapsamının incelenmesi amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmanın hedef, durum, olgu bakımından yazılı materyalleri analiz etme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılı döneminde, Nevşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anaokulları ve anasınıflarında görev yapan 25 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklemenin belirlenmesinde “amaçlı örnekleme” yöntemlerinden biri olan ‘kolay ulaşılabilir durum örnekleme’ tekniği kullanılmıştır. “Burada araştırmacı, ihtiyaç duyduğu büyüklükteki bir gruba ulaşana kadar en ulaşılabilir olanı seçmektedir” (Büyüköztürk, Akgün, Çakmak, Demirel ve Karadeniz, 2018). Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan okul öncesi öğretmenlere ilişkin demografik özellikler ile ilgili bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

Cinsiyet	n	%
Kadın	22	88
Erkek	3	12
Toplam	25	100

Tablo 2.1 Çalışma grubuna ilişkin cinsiyet bilgileri

Tablo 2.1’de belirtildiği üzere, 25 katılımcının 22’si kadın yalnızca 3’ü erkektir. Bu verilerin yüzdelerine baktığımızda çalışma grubuna katılanlardan kadın oranı %88 iken erkek oranı %12 olarak görülmektedir.

Tablo 2.2 Çalışma grubuna ilişkin eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyi	n	%
Ön lisans	-	
Lisans	23	92
Lisansüstü	2	8
Toplam	25	100

Tablo 2.2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 25 öğretmenin eğitim düzeyi incelendiğinde, önlisans, lisans ya da yüksek lisans mezunu olma durumu yönünden şu şekilde bir dağılım gözlenmektedir: 2 öğretmen yüksek lisans, 23 öğretmen lisans mezunudur. Lisans mezunu olan öğretmenler araştırmada %92’lik kısmı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler arasında ön lisans mezunu bulunmamaktadır.

Tablo 2.3 Çalışma grubuna ilişkin mesleki kıdem

Mesleki Kıdem	n	%
1 - 5 yıl	1	4
6 - 10 yıl	7	28
11 - 15 yıl	9	36
16 yıl ve üstü	8	32
Toplam	25	100

Tablo 2.3 incelendiğinde, katılımcıların mesleki deneyimlerinin en fazla % 36 ile “11 – 15 yıl”, en az ise % 4 ile “1 – 5 yıl ” olduğu görülmektedir. Mesleki deneyim en fazla 11 – 15 yıl arası olarak görülmekte olup, bu aralıkta olan katılımcı sayısı 9’dur. % 4 kısımla en düşük oranı oluşturan 1 – 5 yıl arasında mesleki deneyime sahip olan katılımcı sayısı 1’dir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi ve doküman incelemesi kullanılmıştır. 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar, göstergeler ve açıklamalar kısımları vatandaşlık eğitimi açısından ele alınmış olup, bu kapsamda doküman incelemesi yapılmıştır. Okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar 5 bağımsız araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca Nevşehir’de görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik görüşlerini incelemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

“Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme diğer yöntemlerin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle 12 tane soru belirlenmiş olup sorular listesinin taslağı oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak görüşme formunun kapsam geçerliliğini belirlemek için 5 uzmanın görüşü (2 sosyal bilgiler eğitimi uzmanı, 2 okul öncesi eğitimi uzmanı, 1 ölçme değerlendirme uzmanı) alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşlere bağlı olarak taslak görüşme formundaki 4 soru çıkarılarak düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra görüşme formundaki soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek ve geçerliliğini artırmak amacıyla 3 okul öncesi öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamaya katılan öğretmenlere ön görüşmelerden önce çalışmanın amacı ve önemi açıklanarak katılımcının izni alınmıştır. Pilot uygulamadan alınan dönütlerden sonra görüşme formunda değişiklik yapılmamış olup, uygulama araştırmacı için ön hazırlık niteliğinde olmuştur.

Veri toplama aracı 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmenlerin cinsiyeti, eğitim düzeyi, mesleki kıdemi, mezun olduğu üniversite gibi demografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine ilişkin genel görüşleri yer almaktadır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik görüşlerini inceleme kapsamında 8 açık uçlu görüşme sorusu belirlenmiş olup katılımcılara uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Okul öncesi öğretmenlerin okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik düşüncelerini ortaya çıkarıp, uygulanan yöntem, teknik ve etkinlikleri tespit edip, okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik önerileri ve güçlük çektikleri noktaları belirlemek amacıyla “Okul Öncesinde Vatandaşlık Eğitiminin Program ve Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi” konusu ele alınıp araştırmaya başlanmıştır.

Veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanabilmesi için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla Nevşehir İli Milli Eğitim Müdürlüğünden izinli onay alınmıştır.

Araştırmanın yöntemi, amacı, örnekleme ve veri toplama aracına uygun şekilde okul öncesi öğretmenleri belirlenmiştir. Görüşme öncesinde çalışma grubunu oluşturan okul öncesi öğretmenleri ile iletişime geçilmiş olup, araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan okul öncesi öğretmenleri dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu Nevşehir ilinde okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 25 okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formu yüz yüze ve ya online bir şekilde ulaştırılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları gönüllü okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Görüşme formlarının doldurulma süresi esnek tutulmuş olup, yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Okul öncesi öğretmenlerin bazılarında formlar yüz yüze ulaştırılmıştır. Yüz yüze ulaştırdığımız öğretmenlerle ortak müsait bir zaman aralığı belirlenmiştir. Görüşme, çocukların okuldan çıkış saatlerine denk getirildikten sonra öğretmenler yaklaşık 15-20 dakika içinde formu doldurmuş olup görüşme sürecini tamamlamışlardır. Online olarak formu ulaştırdığımız okul öncesi öğretmenlerin zaman aralığı daha esnek bir yapıda olmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik görüşlerinin çözümlenmesi amacıyla içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi “insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan bir tekniktir” (Büyüköztürk vd., 2018, s. 259). İçerik analizinde bir konu ile ilgili belirli olan kavramlar ortaya çıkarılarak veriler kategori haline getirilip analiz edilir. Bu sebepten ötürü içerik analizi ile toplanan veriler tanımlanıp, verilerin içinde var olabilecek gerçekler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılır (Büyüköztürk, vd., 2018).

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerin doldurmuş oldukları yarı yapılandırılmış görüşme formları bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin dökümü 77 sayfayı oluşturmuştur.

İçerik analizinde çalışmaya katılanların verdikleri yanıtlara göre benzer veriler numaralandırılarak, belirli kavram ve temalar kapsamında kodlamalar yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan verilerden elde edilen kodlar daha öncesinde literatür taraması sonucunda belirlenmiş temalara yerleştirilerek frekans ve yüzde değerleri ile birlikte tablo haline getirilmiştir.

Veri analizinde öncelikle okul öncesi öğretmenlerin verdikleri yanıtlar yazıya dökülmüştür. Yazıya geçirilen 25 katılımcının görüşleri tekrar okunarak geçici olarak kodlar oluşturulup listelenmiştir. Daha sonra benzer kodlar birleştirilerek ortak temalar oluşturulması sağlanmıştır. Kodlar bu ortak oluşturulan temalara göre düzenlenmiş ve tanımlanmıştır. Oluşturulan temalar tablo haline getirildikten sonra uzman görüşü alınarak bu doğrultuda temalardaki eksik kısımlar düzenlenmiştir. Bu düzenlenen bilgiler tablo haline getirilip uygun bir şekilde açıklamaları yapılmıştır. Araştırma süreci ve veri analizi danışman tarafından denetlenmiştir.

Araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla görüşmeye katılan okul öncesi öğretmenlerin görüşlerinden aktarımlar yapılmıştır. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin düşünceleri açığa çıkacağından isimleri doğrudan kullanılmamıştır, öğretmen görüşleri aktarılırken ilgili öğretmenlere , ‘Ö 1’, ‘Ö 2’, ‘Ö 3’,... “Ö 25” şeklinde numaralar verilerek doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için veri toplama aracı, veri analizi gibi kısımlarda araştırmacı ve 5 uzmanın yardımıyla beraber araştırmanın uygulanabilirliği belirlenmeye çalışılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak veriler son şeklini almıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Elde edilen Bulgular

Bu bölümde, okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar incelenerek vatandaşlık eğitimine ilişkin bulgular yer almaktadır. Ayrıca okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi konusunda okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri sonucunda elde edilen bulgular tablolar oluşturulup yorumlanmıştır. Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine ilişkin bulgular dokuz alt problem halinde sunulmuştur. Bu dokuz alt problem başlıklar halinde ve kodlardan oluşturulmuş olup, öğretmen görüşlerinden alıntılara yer verilerek yorumlanmıştır. Belirlenen tablo başlıkları sırasıyla Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1 *Tablo Başlıkları*

Sıra	
1	Vatandaşlık Eğitimi Tanımı
2	Beceri ve Değerler
3	OÖEP İçeriğindeki Vatandaşlık Eğitimi
4	Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Kullanılan Yöntem ve Teknikler
5	Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulanan Etkinlikler
6	Etkinlik ve Uygulama Önerileri
7	Uygulama Yaparken Güçlük Çekilen Durumlar
8	Hazırbulunuşluk
9	Bilişsel Gelişim
10	Sosyal ve Duygusal Gelişim

3.1. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitimi Tanımlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine ait tanımlarının neler olduğunu belirlemek amacıyla “Size göre vatandaşlık eğitiminin tanımı nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin tema, frekans ve yüzdelik kısımları Tablo 3.2’de yer verilmiştir.

Tablo 3.2 *Vatandaşlık Eğitimi Tanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri*

1. Vatandaşlık Eğitimi Tanımı	f
Görev ve sorumlulukların farkındalığı	9
Yasal hakların ve kuralların öğretimi	5
Bireyin toplumsallaşmasını sağlama	4
Kimlik ve kültür bilincinin oluşumu	4
Vatan sevgisini kazandırma	4
Toplam	26

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere öğretmenlerin “Size göre vatandaşlık eğitiminin tanımı nedir?” sorusuna yönelik verdiği cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplara baktığımızda en yüksek frekansın “görev ve sorumlulukların farkındalığı” (f=9) olduğu görülmektedir. Daha sonra yasal hakların öğretimi (f=5), bireyin toplumsallaşmasını sağlama (f=4), kimlik ve kültür bilincinin oluşumu (f=4), vatan sevgisini kazanma (f=4) olarak tanımlanmaktadır. Vatandaşlık eğitimi tanımı ile ilgili bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Bana göre vatandaşlık eğitimi toplum bilincini oluşturup sosyal hayata uyum sağlama sürecidir” (Ö 1). “Vatandaşların birbirlerine ve devlete karşı görevlerini, sorumluluklarını bilmesi ve yerine getirilmesinin öğretilmesidir” (Ö 2).

“Vatandaşlık eğitimi, aynı toprak parçası üzerinde yaşayan, aynı devlete bağlı olan insanlara verilen bu vatan için neler yapılması gerektiği, hak ve özgürlüklerimizi, görevlerimizi bildiren bir kavramdır” (Ö 7).

“Vatandaşlık eğitimi, bulunduğu çevrenin, kültürün, sosyal yapı değerlerine uygun, çevre tarih kültür bilinci oluşturmaktadır. Kendinin ve başkalarının haklarına saygılı, duyarlı, vatan, millet, bayrak sevgisi ve değerini bilen toplumlar yetiştirmek üzere eğitim vermektir” (Ö 16).

“Türk kültürünü kavramış benimsemiş, insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, devletine bağlı davranışlarına yönelik kişiler yetiştirmektir” (Ö 21).

“Bir ülkenin halkına kendi vatanı, milleti, devleti ile ilgili bilgiler ile bu vatanda yaşarken temel hak ve ödevlerini öğretmeyi planlayan eğitim olduğunu düşünüyorum” (Ö 22).

“Vatandaşlık eğitimi Atatürk ilke ve inkılapları ışığında, toplumun kendi görev ve sorumluklarını öğrenmesine yardımcı olan bir eğitimidir” (Ö 25).

Okul öncesi öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında, vatandaşlık eğitimine ilişkin tek bir tanımlamanın olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler vatandaşlık eğitimini öncelikle “görev ve sorumlulukların farkındalığı” amacıyla verildiğini düşünmektedirler. Daha sonra vatandaşlık eğitimini tanımlayan öğretmenlerin üzerinde durduğu “yasal hakların ve kuralların öğretimi” durumu ile ilgili görüş belirttikleri görülmüştür.

3.2. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimi Kapsamında Çocuklara Kazandırılan Beceri ve Değerlere Yönelik Öğretmen Görüşleri

Bu bölümde öğretmenlere, “Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında çocuklara hangi beceriler/değerler kazandırılmaktadır?” sorusu yöneltilerek elde edilen yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3 *Vatandaşlık Eğitimi Kapsamında Kazandırılan Beceri ve Değerler*

2. Beceri ve Değerler	f
Sosyal katılım	11
Saygı	9
Vatanseverlik	7
Sevgi	5
Ait olma	5
Duyarlılık	4
İşbirliği	3
Sorumluluk	2
Empati	2
Eleştirel düşünme	2
Hoşgörü	1
Yardımseverlik	1
Toplam	52

Tablo 3.3'te yer alan bulgular incelendiğinde, vatandaşlık eğitimi kapsamında çocuklara kazandırılan beceri ve değerler görülmektedir. Öğretmenlerin verdiği cevaplara bakıldığında en fazla “Sosyal katılım” (f=11) becerisi yer almaktadır. Daha sonra “Saygı” (f=9), “Vatanseverlik” (f=7), “Sevgi” (f=5), “Ait olma” (f=5), “Duyarlılık” (f=4), “İşbirliği” (f=3), “Sorumluluk” (f=2), “Empati” (f=2), “Eleştirel düşünme” (f=2), “Hoşgörü” (f=1), “Yardımseverlik” (f=1) beceri ve değerler ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır.

Vatandaşlık eğitimi kapsamında çocuklara kazandırılan beceri ve değerlere yönelik okul öncesi öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Okul öncesinde, empati sosyal katılım iş birliği gibi beceriler kazandırılırken, saygı sevgi hoşgörü gibi değerler kazandırılır” (Ö 1).

“Okul öncesi vatandaşlık eğitiminde, yaşadığımız ülkenin ismi, yaşadığımız toprağın ismini öğretmeliyiz, Bu toprakların nasıl kazanıldığı, aidiyet duygusu birlik ve beraberliğimizi sağlamak için çok çalışmamız gerektiği, Hangi mesleği yapıyorsak onu en iyi şekilde yapmak, sorumluluk duygusunu geliştirmek bunlara yönelik değerlere yer vermek önemlidir” (Ö 7).

“Atatürk sevgisi, vatan bayrak sevgisi, başkalarının haklarına saygı göstermek, farklılıklara saygı, çevreye karşı duyarlı olmak gibi değerler kazandırılabilir. Değerler eğitimi kapsamında vatanseverlik, yardımlaşma, işbirliği vb. değerler verilebilir. Demokrasi oy kullanma insan hakları gibi konulara yer verilebilir” (Ö 16).

“Okul öncesinde, yaşadığı çevreye duyarlı, insanlara saygılı, sosyal katılım becerisi gelişmiş, Türk kültürünü benimsemiş kişiler yetiştirmeye ilişkin beceri ve değerler yer almaktadır” (Ö 21).

“Okul öncesinde vatandaşlık eğitimi kapsamında; vatan sevgisi, bayrak sevgisi, Atatürk’ü tanıma ve Atatürk’ün düşünce ve ilkelerine olan bağlılık ve Atatürk sevgisi, Türkçeyi doğru ve güzel kullanmaya yönelik beceri ve değerler kazandırılmaktadır” (Ö 22).

“Çocuklara toplumda nasıl davranması gerektiği ile ilgili grup çalışmaları yani iş birliği içinde çalışmaları sağlanır. Kendine saygı daha sonrada topluma ve çevreye saygı kazandırılır” (Ö 25).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında kazandırılması gereken beceri ve değere yönelik yanıtlarına baktığımızda öncelikle sosyal katılım becerisi, saygı, vatanseverlik değerlerinin verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar, vatandaşlık eğitimi tanımları ile ilgili verdikleri yanıt çerçevesine uymakta olduğu görülmektedir.

3.3. Okul Öncesi Eğitim Programındaki Kazanımların Vatandaşlık Eğitimi Açısından Yeterliliğinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim programındaki kazanımların vatandaşlık eğitimi açısından yeterliliğinin değerlendirilmesi amacıyla “Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar dikkate alındığında vatandaşlık eğitimi açısından ne ölçüde yeterli bulmaktasınız?” sorusu araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin tema, frekans sayıları ve yüzdelik oranları Tablo 3.4’de yer verilmiştir.

Tablo 3.4 OÖEP İçeriğindeki Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

3. OÖEP İçeriğindeki Vatandaşlık Eğitimi	f
Kısmen Yeterli	15
Yeterli	7
Yetersiz	3
Toplam	25

Tablo 3.4’te yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlası, okul öncesindeki kazanımların vatandaşlık eğitimi açısından “kısmen yeterli” (f=15) olduğunu düşünmektedir. Daha sonra “yeterli” (f=7), “yetersiz” (f=3) yanıtlarını verdikleri görülmektedir. Öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Kısmen yeterli

“Toplumsal yaşamda kurallara yönelik öğrendikleri ile ilgili ve kendine güvenmeyi destekleyen kazanımlar bulunmaktadır. Bu açıdan kısmen yeterli olduğunu düşünüyorum. Vatandaşlık bilincine yönelik kazanımlarda yer alabilir” (Ö 4).

“Okul öncesindeki kazanımlara baktığımızda vatandaşlık eğitimi kapsamında kısmen yeterli görmekteyim. Daha da geliştirilmesi gerekir. Vatandaşlık ile ilgili kazanımlara doğrudan yer verilebilir” (Ö 19).

“Ben kısmen yeterli bulmaktayım. Kazanımlar incelendiğinde bazı kazanımların vatandaşlık eğitimi ile ilgili olduğu görülmektedir ama bu kazanım sayısı artırılabilir” (Ö 25).

Yeterli

“Kazanımları vatandaşlık eğitimi kapsamında ben yeterli bulmaktayım. Sosyal gelişim alanının da vatandaşlık eğitimi ile ilgili kazanımlar yer almaktadır” (Ö 1).

“Çocuğun kişilik yapısı bu dönemde oluştuğu için ve temel kuralları bu dönemde kazandığı için bu yaş grubu çok önemlidir. Kazanımlar yeterlidir. Sorumluluk alma, çevredeki olayları fark etme, sosyal bilincini ortaya çıkarmaya yönelik kazanımlar yer almaktadır” (Ö 20).

“Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar bence okul öncesi öğrencisinin bilgi ve beceri düzeyi için gayet uygun, açık, anlaşılır ve yeterli sayıdadır” (Ö 22).

Yetersiz

“Programda vatandaşlık eğitimine ilişkin kazanımları ben yeterli bulmuyorum. Bence ilave yapılabilir” (Ö 7).

“Vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Programdaki kazanım sayısına bakıldığında vatandaşlık eğitimi ile ilgili eklemelerin yapılması gerektiği görülmektedir” (Ö 10).

3.4. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimine yönelik kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin bulgular yer almaktadır. Bu kapsama ilişkin katılımcılara “Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik hangi öğretim yöntemlerini kullanmaktasınız? Neden?” sorusu sorulup yanıtlar alınmıştır.

Tablo 3.5 *Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Görüşler*

4. Vatandaşlık eğitimine yönelik kullanılan yöntem ve teknikler	f
Gösterip Yaptırma	6
Drama	6
Anlatım (Sunu)	4
İşbirliğine Dayalı Öğrenme	4
Soru Cevap	4
Beyin Fırtınası	3
Örnek Olay	2
Eğitsel Oyunlar	2
Toplam	31

Tablo 3.5’de yer alan bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikler yer almaktadır. Katılımcıların “Gösterip yaptırma” (f=6), “Drama yöntemi” (f=6), “Anlatım yöntemi” (f=4), “İşbirliğine dayalı öğrenme yöntemi” (f=4), “Soru cevap yöntemi” (f=4), “Beyin fırtınası” (f=3), “Örnek olay yöntemi” (f=2), “Eğitsel oyunlar” (f=2) yanıtlarını verdikleri görülmektedir.

Tablo 3.5’e baktığımızda, en yüksek frekans değerlerin “Gösterip yaptırma” (f=6) ve “Drama” (f=6) yöntem ve teknikleri olduğu görülmektedir. Bazı öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

“Okul öncesinde kullandığım yöntem ve teknikler iş birliği, büyük grup küçük grup etkinlikleri, drama yöntemi, vesairedir. Bu yöntem ve teknikleri kullanmaktaki amacım çocukların sosyal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktır. Çünkü vatandaşlık eğitimi toplumsal hayatta önemli bir yerdedir” (Ö 1).

“Ben soru cevap, anlatım yöntemi, drama, gösterip yaptırma yöntemlerini kullanıyorum, vatandaşlık kavramı soyut bir kavram, çocuklar için ne kadar çok somutlaştırırsak o kadar kolay anlarlar” (Ö 7).

“Çocuklara gösterip yaptırma ve yaparak yaşayarak anlatma tekniği kullanılarak onların aktif katılmaları sağlanmaktadır. Seçme ve seçilme hakkının öğretilmesi ileriki yaşantılarında karşılaştıkları sorunlar ile baş etmede faydalıdır” (Ö 20).

“Genel olarak sunuş yöntemi kullanıyoruz. Önce sohbet ediyoruz, daha sonra bu yöntemi görsel materyaller, şiir ve şarkılar ile destekliyoruz. Bazı zamanlar gösteri yöntemi kullanıyoruz. Çocuklar öğrendiklerini sahneliyorlar. Sunuş ve anlatım yöntemleri öncelikle daha çok öğrenciye ulaşmak açısından ve zaman açısından kolay uygulaması pratiktir” (Ö 22). “Okul öncesinde vatandaşlık kavramına ilişkin kullandığım en sık yöntem soru cevap yöntemidir. Soru cevap çocukların ilgisini çekmekte ve dikkatlerini toplamayı kolaylaştırmaktadır” (Ö 25).

3.5. Okul Öncesi Eğitimde, Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulanan Etkinliklere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, “Okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik ne gibi uygulamalar (etkinlikler) yapılmaktadır?” sorusuna yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 3.6 *Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Uygulanan Etkinliklere İlişkin Görüşler*

5. Vatandaşlık Eğitimine yönelik uygulanan etkinlikler	f
Seçim ve oy kullanma	9
Belirli gün ve haftalar etkinlikleri	6
Drama	5
Türkçe etkinlikleri	5
Haklarımı Öğreniyorum etkinlikleri	4
Toplumda uyulması gereken kurallar	3
Atatürk etkinlikleri	3
Ben Kimim etkinlikleri	3
Sanat etkinlikleri	2
Toplam	40

Tablo 3.6’da yer alan bulgular incelediğinde okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik uyguladıkları etkinliklere ilişkin verdikleri cevaplar bulunmaktadır. Katılımcıların “Seçim ve oy kullanma” (f=9), “Belirli gün ve haftalar etkinlikleri” (f=6), “Drama” (f=5), “Türkçe etkinlikleri” (f=5), “Haklarımı öğreniyorum etkinlikleri” (f=4), “Toplumda uyulması gereken kurallar” (f=3), “Atatürk etkinlikleri” (f=3), “Ben kimim etkinlikleri” (f=3), “Sanat etkinlikleri” (f=2) yanıtlarını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.6’ya baktığımızda en yüksek frekansın “Seçim ve oy kullanma” (f=9) olduğu görülmektedir. Bu verilen yanıtlara göre öğretmenler vatandaşlık eğitimini seçim ve oy kullanmanın önemini fark etmeye yönelik olarak görmektedirler. Bulgulara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Bazı özel günler vatandaşlık eğitimine yönelik anlamlar içeriyor bunlar; Cumhuriyet Bayramı Çanakkale zaferi, 23 Nisan, 15 Temmuz Demokrasi zaferi, bugünleri kutlarken bir vatandaş olarak görevlilerimize sorumluluklarımıza yönelik sanat etkinliği, drama, hikaye okuma yapıyoruz. Belirli gün ve haftalar ile ilgili etkinlikler” (Ö 7).

“Belirli gün ve haftalara yönelik etkinlikler, Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili etkinlikler, nüfus cüzdanı tanıtımı, oy kullanma, ben kimim etkinlikleri, değerler eğitimi, insan hakları ve demokrasi haftası gibi etkinliklere yer vermekteyim” (Ö 16). “Belirli gün ve haftalarda milli bayramlarımız gösteriler ile kutlanmaktadır. Milli bayramlardan önce şarkı, şiir ve marşlar öğrenilmekte, düzeye uygun video ve sunumlar yapılmaktadır. Yerli malı haftasında yine Türklüğe vurgu yapılmakta, vatanımıza ait değerlere yer verilmektedir” (Ö 22).

“Sınıf kurallarına uyma etkinlikleri, kendini tanımaya yönelik etkinlikler. Başkalarının haklarına saygı duymaya yönelik hikaye çalışmaları” (Ö 23). “Kendini tanıma ya yönelik etkinlikler (nüfus cüzdanı incelenmesi), sınıfta oy kullanılarak karar alma, vatan ve millet sevgisine yönelik etkinlik çalışmaları yapılmaktadır” (Ö 24).

3.6. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitiminin Yeterli ve İstenilen Düzeyde Verilebilmesi İçin Etkinlik ve Uygulama Önerileri

Bu bölümde araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık eğitiminin yeterli ve istenilen düzeyde verilebilmesi için etkinlik ve uygulama önerileri yer almaktadır. Bu kapsama ilişkin “Okul öncesi eğitimde, vatandaşlık eğitiminin yeterli ve istenilen düzeyde verilebilmesi için ne tür etkinlikler ya da uygulamalar önerirsiniz?” sorusu sorulup bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.7 *Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Etkinlik ve Uygulama Önerileri*

6. Etkinlik ve Uygulama Önerileri	f
Alan Gezileri	6
Grup Çalışmaları	5
Toplum ve Çevre Bilincine Yönelik Etkinlikler	4
Hikaye etkinlikleri	4
Aile Katılımı	3
Bilgisayar Destekli Eğitim	3
Programdaki kazanım sayısının artırılması	2
Eba Etkinlikleri	1
Toplam	28

Tablo 3.7’de yer alan bulgular incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin etkinlik ve uygulamalara yönelik önerileri yer alır. Katılımcıların “Alan Gezileri” (f=6), “Grup Çalışmaları” (f=5), “Toplum ve Çevre Bilincine Yönelik Etkinlikler” (f=4), “Hikaye etkinlikleri” (f=4), “Aile Katılımı” (f=3), “Bilgisayar Destekli Eğitim” (f=3), “Programdaki kazanım sayısının artırılması” (f=2), “Eba Etkinlikleri” (f=1) yanıtlarını verdikleri görülmüştür. Frekans dağılımına baktığımızda en çok önerilen etkinlik “Alan gezileri” (f=6) olurken, en az önerilen ise “EBA etkinlikleri” (f=1) olduğu görülür. Araştırmaya katılan bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Okul öncesi eğitiminin 4-6 yaş grubu için zorunlu olmasını öneririm ve bu yaş seviyesinde uygun kazanımların programa eklenmesi gerekir. Hem diğer gelişim alanlarına yönelik hem de toplum bilincini kazanması için vatandaşlık eğitimi ile ilgili kazanımlar eklenebilir” (Ö 10).

“EBA üzerindeki video ve resimlerin okul öncesindeki çocukların vatandaşlık bilincini kazanmasına yönelik olarak düzenlenebilir” (Ö 14).

“Gezi etkinliği düzenlemek isterim. Fakat çocuklar için şehrimizde uygun bir gezi alanı yok. Senede bir kere askerlerimizi ve uygulamaları tanımak için Jakem’e götürüyoruz. Daha fazlası yapılabilir. Milli mücadele müzelerine çocuklar götürülebilir” (Ö 22).

“Sınıfımda geçen yıl hem Amerikalı, hem Afganlı, Suriyeli öğrencilerim vardı. Farklı kültürlere saygı kazanımı doğrultusunda öğrencilerimin kendine ait yöresel kıyafetlerini ve yemeklerini tanıtarak o ülkeye ait farklı kültürel özellikleri anlatmalarını istedim. Amerikalı öğrencimin ailesi sınıfa ülkesine ait yöresel kıyafetleri giyerek gelmişlerdi. Bunlara yönelik olarak etkinlikler yapılabilir” (Ö 20).

“Ben çocukların hem kendilerine hem topluma faydalı olabilmesi açısından yaparak yaşayarak hayattaki problemleri de içine alan etkinlikler yapılmasını öneririm. Bu bir alan gezisi olabilir. Bir müzeye götürme olabilir. Çocuğun etkinliği hangi amaçla yapıldığının farkında olması önemlidir” (Ö 25).

3.7. Okul Öncesi Dönemde Vatandaşlık Eğitime Yönelik Uygulamalar Yaparken Güçlük Çekilen Durumlar İle İlgili Görüşler

Bu bölümde araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin güçlük çektikleri durumlar ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Bu kapsama ilişkin “Okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitime yönelik uygulamalar yaparken güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?” sorusu sorulup bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.8 *Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Uygulama Yaparken Güçlük Çekilen Durumlar*

7. Uygulama yaparken güçlük çekilen durumlar	f
Küçük yaş grubu	7
Güçlük çektiğim durum yok	6
Soyut ifadelerin somutlaştırılmasında güçlük	5
Fiziksel koşulların yetersizliği	4
Etkinlik seçiminde zorlanma	2
Sınıfın kalabalık olması	2
Toplam	26

Tablo 3.8’de yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine yönelik güçlük çektikleri durumlar görülmektedir. Katılımcıların “Küçük yaş grubu” (f=7), “Soyut ifadelerin somutlaştırılmasında güçlük” (f=5), “Fiziksel koşulların yetersizliği” (f=4), “Etkinlik seçiminde zorlanma” (f=2), “Sınıfın kalabalık olması” (f=2) gibi durumlardan dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların frekans değerlerine baktığımızda güçlük çekilen durumun olmadığı (f=6) yanıtını vermişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

“Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik etkinlik çeşidi az olduğu için güçlük çektiğim nokta burasıdır. Vatandaşlık eğitimi ile ilgili örnek etkinlikler çoğaltılabilir” (Ö 6).

“Yaş grubunun küçük olması istenilen soyut kavramları kazandırmakta bazen zorluk olabiliyor. Gerekli materyaller ve etkinlikler sağlanırsa bu zorluk durumu azalabilir.” (Ö 13).

“Çocukların anlayabileceği şekilde örnekler verip, kavramları somutlaştırdığım için zorlanmıyorum. Vatandaşlık eğitimi ile ilgili kavramlara hikaye etkinliklerinde, drama yönteminde yer veriyorum” (Ö 20).

“Soyut kavramları çocuğun düzeyine inerek anlatmak oldukça zor oluyor. Ayrıca sosyal platformlarda yer alan video ve resimler bizim öğrencilerimize uygun olmuyor. Bu da ayrı bir sıkıntı oluyor” (Ö 22).

Katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde okul öncesinde küçük yaş grubu olması dolayısıyla zorlandıkları görülmektedir. Ayrıca vatandaşlık eğitimi kapsamında soyut ifadeler sıkça yer aldığı için bu ifadeleri somutlaştırmakta güçlük çektiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin bazı görüşleri incelendiğinde okul öncesi dönem ile ilgili vatandaşlık eğitimi kapsamında çeşitli örnek etkinlikler oluşturulup kavramların etkinlikler sayesinde somutlaştırılması sağlanabilir.

3.8. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Hazırbulunuşluğuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşluğuna ilişkin görüşler yer almaktadır. Bu kapsama ilişkin “Okul öncesi dönemdeki çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulup bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.9 *Çocukların Vatandaşlık Eğitimine İlişkin Hazırbulunuşluğu*

8. Hazırbulunuşluk	f	%
Yeterli	11	44
Kısmen Yeterli	7	28
Yetersiz	7	28
Toplam	25	100

Tablo 3.9’da yer alan bulgular incelendiğinde çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşluğu ile ilgili görüşler yer alır. Katılımcıların % 44’ü çocukların hazırbulunuşluk düzeylerini “Yeterli” bulurken, % 28’i “Kısmen yeterli”, geriye kalan % 28’i “Yetersiz” bulmaktadır. Frekans dağılımlarına

baktığımızda en yüksek “Yeterli” (f=11) cevabının tekrarlandığını görmekteyiz. Öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Yeterli

“Ben çocukların vatandaşlık eğitimine hazır olduklarını düşünüyorum. Gerekli materyal sağlanırsa çocuklar açısından gelecek hayata hazırlanmaya faydası olacağını düşünüyorum” (Ö 1).

“Vatandaşlık bilincinin temelini atılacağı için gerekli olduğu ve öğrencilerin seviyesine inildiği takdirde kavrayabileceklerini düşünüyorum” (Ö 6).

“Her çocuk ve yaşantıları farklıdır. Hazırbulunuşluk konusu aile ile alakalı bir durum. Eğer aile bilinçli yetiştirirse çocukların hazırbulunuşlukları yeterli şekilde anaokuluna başlamış olurlar. Sonrada öğretmenler bu hazırbulunuşluğun temelini vatandaşlık eğitimi ile ilgili etkinlikler yaptırıp çocukların bu konuda gelişmesine yardımcı olurlar” (Ö 20).

“Türkiye’de var olan toplum, kendi kültür ve geleneklerini bildiği için çocuklarını da vatan sevgisini kazandırarak yetiştirmektedir bundan dolayı çocukların hazırbulunuşluğu iyi durumdadır” (Ö 23).

Kısmen Yeterli

“Çocuklar vatandaşlık eğitimi hakkında tam olarak bilgiye sahip değiller. Gereken eğitim sağlanırsa faydalı olacağını düşünüyorum” (Ö 18).

“Çocukların vatandaşlık eğitimine az düzeyde hazır olduklarını gözlemliyorum. Çocukların bu düzeyleri öğretmenin yapacakları etkinlikler sayesinde yeterli hale gelebilir” (Ö 2).

Yetersiz

“Okul öncesi dönemde çocuklarda vatandaşlık eğitimine yönelik bir altyapı görmedim” (Ö 7). “Çocukların dikkat süreleri her geçen yıl maalesef azalıyor. Bu sebeple vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşlukları yetersizdir” (Ö 9).

“Çocukların bu konuda aile ortamında yeterli düzeyde bilgi ve beceri ile gönderilmediğini düşünüyorum. Okul öncesi dönemde bunun gereksiz olduğunu düşünmeleri her şeyi daha da zorlaştırıyor” (Ö 10). “Son senelerde çocukların genel anlamda hazırbulunuşluk düzeylerinin zayıf olduğunu düşünüyorum” (Ö 24).

3.9 MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kazanım ve Göstergelerin Vatandaşlık Eğitimi Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, “MEB 2013 okul öncesi eğitim programında yer alan kazanım ve göstergelerin vatandaşlık eğitimi açısından kapsamı nelerdir?” sorusu ele alınmış olup bu soru kapsamında okul öncesi eğitim programında doküman incelemesi yapılmıştır. Okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar 5 bağımsız araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimi ayrı bir alan olarak ifade edilmemektedir. Kazanım ve göstergelerde vurgulanarak öğretmenin süreçte vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalarına yer vermesi gerektiği görünmektedir. Tablo 3.4’te yer alan öğretmen ifadelerinden de anlaşılacağı gibi öğretmenler okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımları kısmen yeterli bulmakla birlikte kazanım sayılarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yapılan inceleme sonucunda vatandaşlık eğitimi ile ilişkilendirilen kazanım ve göstergelere “bilişsel gelişim alanı” ve “sosyal ve duygusal gelişim alanında” rastlanmaktadır. Okul öncesi eğitimi programında yer alan vatandaşlık eğitimi kazanımlarına baktığımızda; bilişsel gelişim alanında 1, sosyal duygusal gelişim alanında 8 kazanım yer almaktadır. Elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3.10 Okul Öncesi Eğitim Programında Vatandaşlık Eğitimi İle İlişkilendirilen Bilişsel Gelişimle İlgili Kazanımlar, Göstergeleri ve Açıklamaları

9. Bilişsel Gelişim		
Kazanım	Gösterge	Açıklama
Kazanım 21. Atatürk'ü tanıtır ve Türk toplumu için önemini açıklar.	Atatürk'ün hayatıyla ilgili belli başlı olguları söyler.	Bu kazanımın ele alınacağı etkinlikler sırasında çocukların yaşları dikkate alınarak basit temel bilgilere yer verilmelidir. Örneğin, Atatürk'ün doğum yeri, anne ve babasının isimleri, asker ve komutan olduğu, çocukları çok sevdiği, onlara bir bayram armağan ettiği gibi olgular öyküler, canlandırmalar, kitap inceleme, film ve belgeseller aracılığı ile kazandırılmaya çalışılmalıdır.
	Atatürk'ün kişisel özelliklerini söyler.	
	Atatürk'ün değerli bir insan olduğunu söyler.	
	Atatürk'ün getirdiği yenilikleri söyler.	
Atatürk'ün getirdiği yeniliklerin önemini söyler.		

Tablo 3.10 incelendiğinde, bilişsel gelişim alanında vatandaşlık eğitimi ile ilgili 1 tane kazanımın bulunduğu görülmektedir. Kazanım 21 incelendiğinde, Atatürk'ün Türk toplumu açısından önemini açıklamak gerektiğini ifade etmiştir. Tabloda açıklama kısmına bakıldığında Atatürk ile ilgili basit temel bilgilere yer verilmesi gerektiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenlere örnek olacak uygulamalar belirtilmiştir. Bu konuya ilişkin Ersoy'un (2011) yapmış olduğu çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocuklara Türk büyüklerini tanıtmıştır. Bu kapsamda Atatürk ile ilgili etkinlikler hazırlayıp uygulamıştır. Çocukların Atatürk ile ilgili etkinlikleri benimsediği görülmüştür.

Tablo 3.11 *Okul Öncesi Eğitim Programında Vatandaşlık Eğitimi İle İlişkilendirilen Sosyal ve Duygusal Gelişimle İlgili Kazanımlar, Göstergeleri ve Açıklamaları*

10.Sosyal ve Duygusal Gelişim		
Kazanım	Gösterge	Açıklama
Kazanım 1. Kendisine ait özellikleri tanıtır.	Adını, soyadını, yaşını, fiziksel özelliklerini ve duyuşsal özelliklerini söyler.	Çocukların adı, soyadı ve yaşı gibi kimlik bilgilerini; cinsiyeti, ten rengi, saç rengi, boyu, göz rengi gibi fiziksel özelliklerini; ilgi ve tercihleri gibi duyuşsal özelliklerini ifade edebilmeleri için fırsatlar yaratılmalıdır.
Kazanım 6. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.	Haklarını söyler. Başkalarının hakları olduğunu söyler. Haksızlığa uğradığında neler yapabileceğini söyler. Başkalarının haklarını korumak için ne yapması gerektiğini söyler.	Çocuk Hakları Sözleşmesi temelinde çeşitli etkinliklerle çocuklarda farkındalık oluşturulmaya çalışılmalıdır. Bütün etkinliklerde hak temelli bir uygulama yapılmaya dikkat edilmelidir. Bu konu ile ilgili çocukların düzeylerine uygun kitaplar okunmalı, görseller incelenmeli, afişler sınıfa asılmalıdır.
Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir.	Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır.	Çocukların bireysel, sosyal ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul edip, saygı göstermesi için uygun etkinlikler düzenlenir. Bu konuda yetişkinlerin model olması ve çaba göstermesi gerekmektedir.
Kazanım 9. Farklı kültürel özellikleri açıklar.	Kendi ülkesinin kültürüne ait özellikleri söyler. Kendi ülkesinin kültürü ile diğer kültürlerin benzer ve farklı özelliklerini söyler. Farklı ülkelerin kendine özgü kültürel özellikleri olduğunu söyler.	Bu kazanımın gerçekleştirilmesine çocuğun kendi ülkesinin kültürünü tanıması ile başlanır ve farklı kültürlerin tanıtımı ile devam edilir. Örneğin, çocuklara her ülkenin bir bayrakla temsil edildiği anlatılır ve kendi ülkesinin

		<p>bayrağı tanıtılır. Çeşitli etkinliklerde çocukların kendi ülkesinin kültürüne ait bayramlar, yemek, giysi, müzik, oyuncak, oyun, dans, para gibi özellikleri ele alınabilir. Daha sonra bu çalışmalar farklı kültürler için de yapılır. Bunun yanı sıra ülkelerin farklı olduğu kadar ortak değerleri olduğu da vurgulanmalıdır.</p>
Kazanım 10. Sorumluluklarını yerine getirir.	<p>Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir. Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.</p>	<p>Çocuklara günlük yaşamlarında, okulda veya evde yapılacak işlerde sorumluluk verilmesi önemlidir. Çocukların yaşamın değişik alanlarında sorumluluk alabilmesi için öncelikle farkındalık geliştirmesini sağlamak gerekir. Bunun yanı sıra çevresindeki yetişkinlerin doğru tutumları benimseyip çocuklara model olmaları önemlidir. Çocuklar yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan varlıkları (toprak, su, enerji, gıda gibi) verimli kullanmayı, canlıların bakımını üstlenip korumayı, çevresindeki güzellikleri korumak üzere sorumluluk almayı öğrenmelidir. Bilinçli tüketici olan, sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmenin temelleri ancak böyle atılabilecektir.</p>
Kazanım 11. Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır.	<p>Atatürk ile ilgili etkinliklere katılır. Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerini farklı etkinliklerle ifade eder.</p>	<p>Çocuğun Atatürk ile ilgili etkinliklere katılmasını sağlamak için yaşına uygun eğitim ortamları düzenlenmelidir. Çocuğun etkinliklere katılımında duygularını ifade etmesine fırsat verilmelidir.</p>

Kazanım 12. Değişik ortamlardaki kurallara uyar.

Değişik ortamlardaki kuralların belirlenmesinde düşüncesini söyler. Kuralların gerekli olduğunu söyler. İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır. Nezaket kurallarına uyar.

Çocuklar farklı ortamlarda var olan kurallara uyarken zaman zaman da farklı ortamlardaki kuralların belirlenmesinde görev alır. Çocukların kurallarını kendilerinin belirleyebileceği yerler; sınıf, ev, sokak gibi farklı ortamlardır. Kurallar belirlenirken çocukların görüşleri alınmalı, çocuklarla beraber karar verilmesine dikkat edilmelidir. Sınıfta öğretmen ve çocuklar kuralları beraber koyarsa, çocuklar kuralların neden konulduğunu anlar ve kurallara isteyerek uyarlar. Ayrıca toplumsal yaşamın devam ettirilmesi için gerekli olan görgü kuralları (teşekkür etme, selamlaşma, rica etme, özür dileme, sofraya kurallarına uyma gibi), temizlik kuralları (tuvaletten sonra ve yemekten önce/sonra ellerini yıkama, eliyle yemek yememe gibi) ve trafik kuralları (kırmızı ışıkta durma, yeşil ışıkta geçme, taşıtlara binerken sıra ile binme gibi) uymamız gereken kurallardır. Çocukların kuralları içselleştirebilmesi için etkinlikler aracılığıyla doğru tutumlar kazandırılmalıdır.

Kazanım 16. Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar.

Toplumda farklı rol ve görevlere sahip kişiler olduğunu söyler. Aynı kişinin farklı rol ve görevleri olduğunu söyler.

Toplumsal yaşamın insanların üstlendiği farklı sorumluluk ve görevlerle sürdüğünün çocuklar tarafından anlaşılması gerekmektedir. İnsanların yaşamda farklı rolleri ve görevleri olduğunu çocukların farkına varmaları için uygun etkinlikler düzenlenmelidir. Kişinin farklı rolleri ile ilgili öğrenme süreçleri de

planlanmalıdır. Örneğin, okulda öğretmen rolünde olan ve görevi eğitim vermek olan bir birey evde anne veya baba rolündedir ve çeşitli ev işlerini diğer aile bireyleri ile paylaşmak evdeki görevlerindedir. Bu konuların haklar ve sorumluluklarla beraber ele alınarak tartışılmasına özen gösterilmelidir.

Tablo 3.11 incelendiğinde, sosyal ve duygusal gelişim alanında vatandaşlık eğitimi ile ilgili 8 kazanımın bulunduğu görülmektedir. Kazanım 1 incelendiğinde, çocuğun kendine ait özellikleri tanıtması beklenmektedir. Açıklama kısmında çocukların adı, soyadı ve yaşı gibi kimlik bilgileri gibi özelliklerini ifade edebilmeleri için fırsatlar yaratılmalıdır. Bu kapsamla baktığımızda çocukların vatandaşlık eğitimi kapsamında kimlik bilgilerini öğrenmesi gerekmektedir. MEB'in oluşturmuş olduğu EBA web sitesinde yer alan "Okul Öncesi Eğitimi Etkinlik Havuzu" kısmında öğretmenlere yönelik örnek etkinliklere yer verilmektedir. Bu örnek etkinlikler içerisinde vatandaşlık eğitimine yönelik "Ben Kimim?" etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikte nüfus cüzdanı, kimlik ve vatandaşlık sözcüklerine yer verilmiştir. Etkinliğin içeriği bu kazanımla ilişkilendirilebilmektedir.

Kazanım 6 incelendiğinde, "hak" ile ilgili vatandaşlık kavramını içerdiği görülmektedir. Çocukların kendilerinin ve başkalarının haklarını öğrenmesi için öğretmenlerin etkinlikleri çocukların düzeyine uygun olarak seçmesi gerekmektedir. Kozikoğlu (2019), öğretmenlere yönelik çocuk hakları ile ilgili yaptığı çalışmada öğretmenlerin çocuk hakları denilince yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılım haklarına vurgu yaptıkları görülmüştür.

Kazanım 8 incelendiğinde, "farklılıklara saygı" kavramının ele alındığı görülmektedir. Kazanımın açıklama kısmına baktığımızda çocukların bireysel, sosyal ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul edip, saygı göstermesi için

uygun etkinlikler düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu konuda öğretmenlerin ve yetişkinlerin model olması önemlidir. Eren (2015), yaptığı çalışmada çocuklara farklılıklara saygı kazanımına ilişkin öyküleştirme yöntemine dayalı bir etkinlik örneği hazırlamıştır. Araştırmada, okul öncesi dönemde öyküleştirme yöntemine yönelik etkinliklerle çocuklara farklılıklara saygının kazandırıldığı söylenebilir. Pekdoğan'ın (2018) yapmış olduğu çalışmada farklılıklara saygı kazanımı kapsamında öğretmenlerin iyi bir model olması gerektiğini belirtmiştir.

Kazanım 9 incelendiğinde, “farklı kültür” kavramının yer aldığı görülmektedir. Kazanımın açıklama kısmına baktığımızda çocuklara önce kendi ülkesine ait kültürel ve milli değerlerin benimsetmesi sağlanır. Daha sonra farklı ülkelerin kültürleri tanıtılarak ortak ve farklı değerler vurgulanır. Çocukların yaşlarına uygun kültürel ve milli değerlere yönelik etkinlikler toplumsal boyutta ele alınırsa daha etkili olabileceğini söylemek mümkündür. Aktın, Karakaya, Türk ve Aslan (2015) yaptıkları çalışmada geleceğin vatandaşlarını yetiştirmek için çocukların erken yaşlarda çokkültürlü bir eğitim almalarının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Okul öncesi dönemindeki çocukların öğretmen desteği ile çokkültürlü öğrenme ortamında farklı kültürlere ilişkin olumlu tutum, beceri ve davranışların kazandırılacağı görülmektedir.

Kazanım 10 incelendiğinde, “sorumluluk” kavramının ele alındığı görülmektedir. Kazanımın açıklamasına baktığımızda çocuklara günlük ve okul yaşamlarında yapılacak işlerde sorumluluk verilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çocukların sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yetiştirilmesinin temellerinin ancak böyle atılabileceği ifade edilmiştir.

Kazanım 11 incelendiğinde, çocukların “Atatürk” ile ilgili etkinliklerde sorumluluk almaları hedeflenmiştir. Kazanımın açıklama kısmına baktığımızda, çocukların Atatürk ile ilgili etkinliklere katılmasını sağlamak için yaşlarına uygun eğitim ortamları düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Kazanım 12 incelendiğinde, “kural” kavramının ele alındığı görülmektedir. Kazanımın açıklama kısmına baktığımızda, çocukların farklı ortamlarda var olan

kurallara uyması beklenirken aynı zaman da farklı ortamlardaki kuralların belirlenmesinde görev almalarının önemli olduğu gör÷lmektedir. Toplumsal yaşamın devam ettirilebilmesi için çocukların var olan kuralları benimsemesi doğru tutum kazandıracak etkinliklere yer verilmesine bağlıdır.

Kazanım 16 incelendiğinde, “rol ve görev” kavramlarının ele alındığı gör÷lmektedir. Özellikle kazanımın açıklama kısmına baktığımızda, çocuklara bireylerin yaşamda farklı rolleri ve görevleri olduğu açıklanarak bunun farkına varmaları amacıyla uygun etkinlikler düzenlenmelidir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin vatandaşlık kavramı ve okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgulardan hareketle ortaya çıkan sonuç ve tartışma kısmı yer almaktadır.

Araştırmada “Size göre vatandaşlık eğitiminin tanımı nedir?” sorusuna yönelik okul öncesi öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde vatandaşlık eğitimine ilişkin farklı tanımlamalar yaptıkları ve bu tanımlamaların ulaşılan literatür taramaları ile örtüştüğü görülmüş olup, okul öncesi öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi kavramına yönelik bilgilerinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, vatandaşlık eğitimini görev ve sorumlulukların farkındalığı, yasal hakların ve kuralların öğretimi, bireyin toplumsallaşmasını sağlama, kimlik ve kültür bilincinin oluşumu, vatan sevgisini kazandırma olarak tanımlamaktadırlar.

Göz’ün (2010) yapmış olduğu araştırma, ilköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi ile ilgilidir. Bu araştırma da öğretmenlerin vatandaşlık bilgi ve davranış düzeyleri genellikle yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Bıçak ve Ereş de (2018) öğretmenlerin vatandaşlık ile ilgili bilinçli olduğu ve vatandaşlık eğitiminin toplumsal değerlerin geliştirilmesinde önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bir araştırmada, öğretmenlerin vatandaş tanımlarında vatansever olma, toplumsal değerleri benimseme, hak ve sorumluluklarını bilme gibi düşüncelerin ön plana çıktığı görülmektedir (Güven, Tertemiz, Bulut, 2009).

Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (1973) yer alan genel amaçlarına baktığımızda vatandaşlık eğitimine yönelik ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi tanımı bu genel amaçlarla benzerlik göstermektedir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da vatandaşlık eğitimi vurgulanmıştır. Bu Kanununda “Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye

Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştiren iyi yurttaşlar yetiştirilmesinde vatandaşlık eğitiminin gerekliliğini vurgulamaktadır.” 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununu vatandaşlık eğitimine yönelik özel vurgulamalar yapmaktadır. “Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışır” (MEB Temel Kanunu, Akt. Merey, Karatekin, Kuş, 2012).

“Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında çocuklara hangi beceriler/değerler kazandırılmaktadır?” sorusuna yönelik öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin sosyal katılım, saygı, vatanseverlik, sevgi, ait olma, duyarlılık, işbirliği, sorumluluk, empati, eleştirel düşünme, hoşgörü, yardımseverlik beceri ve değerlere okul öncesinde yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunda değinilen kavramlardan yola çıktığımızda temel amacın öğrencilerin insan haklarına saygılı, haklarının ve sorumlulukların farkında olan, işbirliği içinde çalışabilen, demokratik beceri ve değerlerine sahip, Cumhuriyet sevgisi ve demokrasi bilinci gelişmiş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek olduğu görülmektedir (Doğan, 2005, Akt. Merey, Karatekin, Kuş, 2012). Etkili vatandaşlık eğitimi ile ilgili çalışma yapan Hablemitoğlu ve Özmete (2012) bireylerin vatandaşlık değerleri üzerinde düşünmesi ve toplumsal yaşama uyum sağlaması için gerekli olan adalet, eşitlik, insan hakları, saygı, sorumluluk gibi temel davranışların doğrudan ya da dolaylı yöntemler ile öğretilmesi zorunlu görülmektedir.

Eren'in (2018) yaptığı çalışma incelendiğinde okul öncesinde değerler eğitimi ile ilgili çalışma yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada okul öncesinde temel ilkelerin içinde “dayanışma, paylaşma, yardımlaşma, sevgi, saygı, sorumluluk, iş birliği, hoşgörü gibi değerlerin kazandırılmasına yer verildiği görülmektedir. Çatalbaş'ın (2018) yaptığı çalışma incelendiğinde karakter eğitimi kapsamında saygı, sevgi, yardımseverlik... gibi bazı değerlerin verilmesi gerektiği görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenleri vatandaşlık eğitimi ile ilgili beceri ve değerleri ele alırken öncelikle sosyal katılım becerisi, saygı, vatanseverlik değerlerinin verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar, vatandaşlık eğitimi tanımları ile ilgili verdikleri yanıt çerçevesine uymakta olduğu görülmektedir. Öğretmenler en çok sosyal katılım becerisini vurgulamışlardır. Bunun sebebi de vatandaşlık eğitiminin toplumdaki kurallarla ve kültürlerle iç içe olmasından kaynaklanmaktadır. Vatandaşlık eğitimi toplumun içinde gelişen bir süreçtir. Öğretmenlerin yanıtlarına baktığımızda hep aynı ifadeleri vurguladıkları görülmektedir.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar dikkate alındığında vatandaşlık eğitimi açısından ne ölçüde yeterli bulmaktasınız?” sorusuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında 15 öğretmen yani yarısından fazlası kısmen yeterli, 7 öğretmen yeterli ve 3 öğretmende yetersiz bulmuştur. Öğretmenlerden kısmen yeterli cevabını verenlerden bazıları toplumsal kurallar ve kendine güvenmeye ilişkin kazanımların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Fakat vatandaşlık bilincine yönelik kazanım sayılarının artırılması gerektiğini düşünmektedirler. Kısmen yeterli cevabını veren okul öncesi öğretmenleri araştırmaya katılanların yarısından fazlasını oluşturduğu için okul öncesi eğitim programındaki kazanımların vatandaşlık eğitimi açısından artırılabilir olduğunu ancak tam anlamıyla yeterli olmadığını sonucuna ulaşılmıştır. Oysaki Avrupa Konseyi'nin (2010) “Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı” raporda geçen ifadeleri incelediğimizde üye ülkelerin demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin okul öncesi eğitiminden itibaren programlarda yer alması gerektiğini tavsiye etmektedir. Yani bu tavsiye göz önüne alındığında okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimi yeterli hale gelmesi gerekmektedir. Literatürde Ceylan'ın (2014) okul öncesi öğretmenler ile dünya vatandaşlığı ile ilgili yaptığı çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaya göre dünya vatandaşlığının öğretimi eğitim programı içeriğinde yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

“Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik hangi öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaktasınız? Neden?” sorusuna yönelik araştırmaya katılan

okul öncesi öğretmenlerin yanıtlarına bakıldığında yaparak yaşayarak ve aktif öğrenmeye dayalı yöntem ve teknikler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler en sık gösterip yaptırma ve drama yöntemini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Daha sonra anlatım, işbirliği, soru cevap, beyin fırtınası, örnek olay, eğitsel oyun yöntem ve tekniklerini kullandıkları görülmüştür. Bu kullanılan yöntemler çocukların ilgisini çekmeye ve dikkatlerini toplamaya yöneliktir. Çünkü okul öncesi dönemdeki çocukların dikkat süreleri kısa olduğu için uzun süreli etkinliklere odaklanmakta sorun yaşayabilirler. Ayrıca öğretmenler yöntem ve teknikleri uygularken soyut ifadeleri somutlaştırarak anlatmayı tercih etmektedirler. Okul öncesi dönemdeki yaş grubu dikkate alındığında öğretmenlerin çocukların seviyelerine uygun yöntem ve teknik kullandıkları görülmektedir.

Yapılan literatür taramasında araştırmaya paralel sonuçların çıktığı çalışmalar yer almaktadır. Ceylan (2014) yaptığı çalışmada okul öncesi öğretmenlerin dünya vatandaşlığı kapsamında uyguladıkları yöntem ve tekniklerin yaparak yaşayarak öğrenme temelini dikkate aldıklarını belirtmiştir. Som ve Karataş (2015) vatandaşlık eğitimine yönelik uygulanan öğretim yöntemlerinin, aktif, işbirliği becerilerini geliştiren, eleştirel düşünme ve çocuk merkezli özellikte olması gerektiğini vurgulamıştır.

Ersoy (2007) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerin vatandaşlık eğitimine ilişkin uygulamalarına yer vermiştir. Ersoy'un (2007) çalışmasında öğretmenler vatandaşlık eğitimine yönelik sıklıkla drama yöntemini ve bunun yanı sıra örnek olay, gözlem, anlatım ve soru yanıt, gösterip yaptırma gibi uygulamaları da yaptıkları görülmektedir. Bıçak (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin en sık soru cevap tekniğini kullandıklarını belirtmiştir. Yani çocukların yaş grubu seviyeleri farklı olsa da öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi açısından uyguladıkları yöntem ve teknikler benzerlik göstermektedir. Bu bulgular, çocuklara vatandaşlık eğitimi kapsamında öğretmenlerin çoğunun aktif, etkin öğrenme yani yaparak yaşayarak yönteminin kullanılmasıyla ilgili görüşleri desteklediği neticesine varılmaktadır.

“Okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik ne gibi uygulamalar (etkinlikler) yapılmaktadır?” sorusuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerin yanıtlarına bakıldığında en çok seçim ve oy kullanma etkinliklerine yer verdikleri ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimini seçim ve seçimde yaşanan süreçlerle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Daha sonra belirli gün ve haftalar etkinlikleri, drama, Türkçe, haklarımı öğreniyorum, toplumda uyulması gereken kurallar, Atatürk etkinlikleri, ben kimim etkinlikleri ve sanat etkinliklerinin yer aldığı uygulamalar belirtilmiştir. Öner’in (2018) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi öğretmenleri vatandaşlık ile ilgili etkinlikler uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu etkinliklerin yapılan araştırma sonucu ile paralel olduğu görülmektedir. Neslitürk ve Ersoy’un (2013) yaptıkları çalışmada ulaşılan sonuçlara göre okul öncesi öğretmen adaylarının okulöncesi dönemde çocuk hakları öğretimi uygun etkinlikler yoluyla kazandırabileceklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre okul öncesi dönemdeki çocukların yaş düzeyleri dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik uygun etkinlikler planlanırsa çocukların vatandaşlık kavramına ilişkin bakış açılarının gelişebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Aktın, Karakaya, Türk, Aslan (2015) okul öncesi dönemde farklı kültürlerin öğretimine yönelik etkinler yapıp, çocukların farklı kültürel rolleri uygulama fırsatına ulaştıkları görülmüştür. Ersoy (2011) yaptığı çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocuklara Türk büyüklerini tanıtmıştır. Bu çalışmada Atatürk ile ilgili etkinlikler hazırlayıp uygulamıştır. Çocukların Atatürk ile ilgili etkinlikleri içselleştirdiği görülmüştür. Ersoy’un (2011) çalışmasına baktığımızda okul öncesi dönem çocukların Atatürk ile ilgili etkinliklere hazır olduğu görülmektedir. Araştırma bulgusunda yer alan vatandaşlık eğitimi kapsamında uygulanan etkinliklere baktığımızda çocuklar açısından uygun olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Sapsağlam’ın (2016) yapmış olduğu çalışmaya bakıldığında okul öncesi programını milli kavramlar ile ilgili belirli gün ve haftaları incelemiştir. 2013 eğitim programında vatandaşlık eğitimi kapsamında belirli gün haftalara

bakıldığında Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve Atatürk Haftası, İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası başlıklarına yer verildiği görülmektedir. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri vatandaşlık eğitimine yönelik belirli gün ve haftalar ile ilgili etkinliklere yer verdiklerini belirtmişlerdir.

Vatandaşlık eğitimi kapsamında yapılan literatür taraması ile araştırmada yer alan bulgulardan anlaşılmaktadır ki okul öncesinde belirli gün ve haftalardan yararlanmanın önemli olduğu tespit edilmiştir. Belirli gün ve haftalar vatandaşlık eğitimine ilişkin bilinç ve farkındalık kazandırabilmektedir.

“Okul öncesi eğitimde, vatandaşlık eğitiminin yeterli ve istenilen düzeyde verilebilmesi için ne tür etkinlikler ya da uygulamalar önerirsiniz?” sorusuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerin yanıtlarına bakıldığında en çok önerdikleri uygulamalar “alan gezileri” olmuştur. Daha sonra grup çalışmaları, toplum ve çevre bilincine yönelik etkinlikler, hikaye etkinlikleri, aile katılımı, bilgisayar destekli eğitim, programdaki kazanım sayısının artırılması ve eba etkinliklerine yönelik uygulamalar önerdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aktın (2017) yaptığı çalışmada alan gezisi kapsamında okul öncesi dönemdeki çocuklara müze eğitimi verip, müzeye gezi düzenlemiştir. Çocukların müze gezisine karşı ilgili ve dikkatli olduğunu belirtmiştir. Yani okul öncesinde alan gezileri düzenlemek çocukların aktif öğrenmesine imkan tanımakta olduğu neticesine ulaşılmıştır. Ceylan (2014) yaptığı çalışmada okul öncesinde dünya vatandaşlığı kapsamında eğitim teknolojileri (bilgisayar, internet, slayt) ve gezi-gözlem uygulamaların kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

“Okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalar yaparken güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?” sorusuna yönelik okul öncesi öğretmenlerin verdiği cevaplara bakıldığında en çok güçlük çektikleri nokta olarak “küçük yaş grubu” olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerden % 23’ü güçlük çekilen bir durumun olmadığını ifade etmişlerdir. Daha sonra güçlük çekilen durumlar ile ilgili soyut ifadelerin somutlaştırılmasında güçlük, fiziksel koşulların yetersizliği, etkinlik seçiminde zorlanma, sınıfın kalabalık olmasına

yönelik yanıtlar verdikleri görülmektedir. Erkuş ve Yazar'ın (2013) yapmış oldukları çalışmada okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimi kapsamında öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları gibi sebeplerden dolayı güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin yanıtlarına baktığımızda okul öncesi dönemdeki çocukların yaş grupları küçük olduğundan dolayı vatandaşlık eğitimine ilişkin kavramların onların düzeyine uygun şekilde etkinliklerle somutlaştırılmasının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Vatandaşlık eğitimine yönelik etkinlikler çocukların yaş grubuna uygun şekilde seçilirse çocukların kavramları anlayacağı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenler vatandaşlık eğitimine yönelik etkinliklerin sınırlı olmasından bahsetmişlerdir. Programda vatandaşlık eğitimine yönelik etkinliklerin artırılması öğretmenlere yol gösterme açısından önemli görülmektedir.

“Okul öncesi dönemdeki çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna yönelik okul öncesi öğretmenlerden 11'i çocukların hazırbulunuşluğunu yeterli bulurken, 7'si kısmen yeterli, diğer 7'si yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmenlerden bazıları vatandaşlık eğitiminin aileden başlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca okul öncesi dönemde vatandaşlık bilincinin temeli atılacağı için çocukların hazırbulunuşluğunu yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına baktığımızda öğretmenlerin % 44'ü çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazırbulunuşluklarının yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatandaşlık eğitimi için öğretmen, okul ve aile işbirliği içinde hareket ederse çocukların hazırbulunuşluk düzeylerinin daha da artması beklenen bir durum olarak görülmektedir. Yılmaz (2013) yaptığı çalışmada vatandaşlık eğitimine öğrenci ailelerinin katılmasının önemli olduğunu ve hedeflenen davranışların yüksek düzeyde kazanılacağını belirlemekte ayrıca çocukların ilgilerinin artabileceğini ifade etmiştir. Erkuş ve Yazar (2013) yaptığı çalışmada ailelerin değerler eğitiminde yeterli bilinçte olmamaları durumunda çocukların hazırbulunuşluğunu etkilediklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre aile vatandaşlık eğitimine yönelik bilinçli tutum sergileyip

çocuklarını bu tutum çerçevesinde yetiştirirse, çocukların hazırbulunuşlukları yeterli şekilde okul öncesi dönem eğitimine başlamış olurlar sonucuna ulaşılmıştır.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanım ve göstergelerin vatandaşlık eğitimi açısından kapsamı nelerdir?” sorusuna yönelik araştırma sonucuna baktığımızda, vatandaşlık eğitimi ile ilişkilendirilen kazanımlara “bilişsel gelişim alanı” ve “sosyal ve duygusal gelişim alanında” rastlanmaktadır. Okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimine ilişkin bilişsel gelişim alanında 1, sosyal duygusal gelişim alanında 8 kazanımın yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına bağlı olarak öneriler yer almaktadır:

- ✓ Okul öncesi dönem yaşamın temelini oluşturduğu için bu dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik çalışmalar, çocukların gelecekteki yaşamlarına hazırlanması açısından önemli bir yere sahiptir.
- ✓ Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programlarında vatandaşlık eğitimine yönelik kazanımlar ve etkinlikler zenginleştirilmeli ve geliştirilmelidir.
- ✓ Çocukların kendini, çevresini ve yaşadığı toplumu tanıma ihtiyacı erken çocukluktan itibaren ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda vatandaşlık eğitiminin erken dönemde başlaması çocukların içinde bulunduğu çevreyi algılama düzeyini kolaylaştıracağı için gerek duyulmaktadır.
- ✓ Vatandaşlık eğitimine yönelik çalışmalarda en çok görev öğretmenlere ve yöneticilere düşmektedir. Bu kapsamda yöneticilerin ve öğretmenlerin demokratik okul ve sınıf kültürü oluşturması için gerekli bilgi, beceri ve yeterliliklere sahip olması önemli görülmektedir.
- ✓ Araştırmadaki sonuçlara göre öğretmenler sınıf mevcudunun kalabalık olduğunu ifade etmektedirler. Bu konuda sınıf mevcutları azaltılarak öğrencilerin etkinliklere daha aktif katılımı sağlanabilir.
- ✓ Okul öncesi öğretmenlerine vatandaşlık eğitimi kapsamında uzmanlar ve akademiyseler teorik ve uygulamaya yönelik hizmet içi eğitimleri verebilir.
- ✓ Öğretmenlerin yanıtlarına bakıldığında, eğitimin aileden başlaması gerektiğini ifade etmektedirler. Bundan dolayı ebeveynlere vatandaşlık eğitimi kapsamında aile katılım çalışmaları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(6), 9-27.
- Aktın, K. (2014). Okul öncesi dönemde sosyal bilgiler eğitimi: Mesleklerin öğretimine yönelik bir durum çalışması. *Turkish Studies*. 9(5), 139-155.
- Aktın, K. (2017). Okul öncesi dönemde müze eğitimi ile çocukların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 465-486.
- Aktın, K. ve Dilek, G. (2014). Tarih/Sosyal bilgiler öğretim programlarında okul öncesi dönemde tarih öğretimi: ABD örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* (Prof. Dr. Refik TURAN Özel Sayısı), 5(16), 36-56.
- Aktın, K., Karakaya, M., Türk, Z. & Aslan, Y. (2015). Okul öncesi dönemde farklı kültürlerin öğretimine yönelik uygulamalı bir çalışma. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015 (4) , 258-277.
- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arıkan, F. (2002). *Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi eğitim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Avrupa Konseyi (2010). Avrupa konseyi demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi şartı. <https://rm.coe.int/16804884d1>. adresinden 03.09.2021 tarihinde erilmıştır.

- Azkeskin-Efe, K. ve Güven, G. (2010). Erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim. İbrahim H. Diken (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balake, S., Barady, T. ve Sanchez, S. (2003). Enculturation of democratic principles in the young: A vision of equity education in public schools. *Educational Research Quarterly*, 28(1),48-59.
- Balias, E., Dimiza, S., Diamantopoulou, A., & Kiprianos, P. (2011). Teaching active citizenship in pre-school education: Teachers' values, views and attitudes towards the development of pupils' democratic capabilities-behaviours. *Europe's Future: Citizenship in a Changing World*, 282-287.
- Bıçak, İ. (2018). *Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşlerinin analizi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Bıçak, İ. ve Ereş, F. (2018). Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(2), 257-279.
- Browne, W. P. (2001). Citizenship education: Policy and practice in the elementary grades. *The Social Studies*, 94(2), 149-159.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Ceylan, Ş. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin dünya vatandaşlığı eğitimi ile ilgili görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(1), 78-93.

- Coşkun-Keskin, S. ve Kırtel, A. (2016). Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: Osmanlı'da bir gün. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(USBES Özel Sayısı), 1469-1490.
- Çatalbaş, M. (2018). *Okul öncesi eğitim programındaki karakter eğitiminin incelenmesi ve okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.
- Doğan, İ. (2001). *Modern toplumda vatandaşlık demokrasi ve insan hakları insan haklarının kültürel temelleri*. (2. Baskı), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Dunkin, M. J., Welch, A., Merritt, A., Phillips, R. ve Cranen R. (1998). Teachers' explanations of classroom events: Knowledge and beliefs about teaching civic and citizenship. *Teaching and Teacher Education*, 14(2), 141-151.
- Ekici, Ö. (2018). *Ortaokullarda vatandaşlık eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Eren, E. (2018). *Okul öncesinde değerler eğitiminin program, öğretmen ve aile görüşleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.
- Eren, S. (2015). *Öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin beş yaş çocuklarında farklılıklara saygı kazanımına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Erkuş, S. & Yazar, T. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20) , 196-211.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Ersoy, A.F. (2016). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerinin algısı. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 67-83.
- Ersoy-Daysal, D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: ünlü türk büyükleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Genç, K. ve Çelik, H. (2018). Türkiye'deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirilmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 126-138.
- Göz, N. (2010). *İlköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.
- Gül, E. (2008). Türkiye'de okul öncesi eğitim. G. Haktanır (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güler, T. ve Tuğrul, B. (2007). Okul öncesi çocuklarına yönelik sosyal çalışma alanında tarih ve coğrafya eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(33), 29-35.

Güven, S. , Tertemiz, N. & Bulut, P. (2009). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1).

Güzelyurt, T. , Kabul, S. , Tokay, N. , Kösen, N. & Şık, A. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin dünya vatandaşlığı eğitimine ilişkin görüşleri. *Journal of Social Sciences And Education*, 3 (1) , 335-343

Hablemitoğlu, Ş. & Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1 (3) , 39-54.

Holden, C. (2003). İlkokulda vatandaşlık: Çember zamanının ötesine geçmek. *Eğitimde Pastoral Bakım*, 21 (3), 24-29.

<https://okuloncesi.eba.gov.tr/etkinlik/170> adresine 02.09.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

İkinci, İ. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algıları ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili düşüncelerinin incelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.

Keskin, S. (2016). Erken çocukluk döneminde sosyal bilgiler eğitimi ve sosyo-kültürel eğitim. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Keskin, H. ve Kuru, G. (2018). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kutlanan ve ya anılan belirli gün ve haftalara ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 226-239.

- Kozikoğlu, İ. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları ve çocuk katılım hakkına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(4), 408-427.
- Köksal, H. (2007). İlkçağ'da vatandaşlık eğitimi olarak tarih öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 271-278.
- Marshall, T.H. (1983). [1950]. *Citizenship and social class. In States and societies* (ed.) D. Held, 248-60. Oxford: Basil Blackwell.
- McCowan, T. (2009). *Rethinking citizenship education: a curriculum for participatory democracy*, London.
- MEB. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html. adresinden 21.10.2021 tarihinde ulaşılmıştır.
- MEB. (1993). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Şura Sekreterliği, On dördüncü Milli Eğitim Şurası, Okul Öncesi Eğitim Komisyon Raporu, 27-29 Eylül, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2005). 2576 Sayılı Tebliğler Dergisi. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2015). Eğitim personeli hizmetiçi eğitim programı. Milli Eğitim Bakanlığı web sitesindeki; <http://.meb.gov.tr/genel%20bilgiler/avrupaKonseyi.htm> adresinden, 09.03.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

- Merey, Z., Karatekin, K. ve Kuş, Z. (2012). İlköğretimde vatandaşlık eğitimi: Karşılaştırmalı kuramsal bir çalışma. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 795-821.
- Nazıroğlu, B., (2011). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programlarında vatandaşlık eğitimi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.
- Neslitürk, S. & Ersoy, A. (2013). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (2) , 245-257.
- Öner, D. (2018). *Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimi: öğretmen görüşlerinin incelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bolu.
- Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi eğitim programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(9), 683-700.
- Som, İ. & Karataş, H. (2015). Türkiye’de vatandaşlık eğitimi üzerine bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) , 33-50.
- Sounoglou, M. ve Michalopoulou, A. (2017). Erken çocukluk eğitimi müfredatı: erken çocukluk eğitiminde insan hakları ve vatandaşlık. *Eğitim ve Öğrenme Dergisi*, 6 (2), 53-68.
- Türk Dil Kurumu (2021). Türk Dil Kurumu Sözlüğü. www.tdk.gov.tr
- Erişim tarihi: 07/04/2021.
- Tos, F. (2001). *Çocuğun gelişiminde okul öncesi eğitim*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

- Turaşlı-Kuru, N. (2008). Okul öncesi eğitimin tanımı kapsamı ve önemi. G. Haktanır (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turnšek, N. (2009). *Children as citizens" here and now"-democratic participation as a core citizenship education in early years* (Doctoral dissertation, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta).
- Uğurlu, C., T. (2011). Avrupa birliği ülkelerinde ve Türkiye’de vatandaşlık eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 153-169.
- UNESCO, (2015). Teaching and learning for sustainable future. http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_b/mod07.html. sayfasından erişilmiştir.
- Ünlü, M. (2001). Okul öncesi eğitim programında öğrencilere kazandırılan coğrafya eğitimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2(3), 87-100.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*. Ankara: Dost Yayınları.
- Yazıcı, F. & Yazıcı, S. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (3), 649-660.
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1) , 35-41.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K., (2013). “İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), ss. 453-463.

EKLER

Ek - 1

Görüşme Formu

Değerli Öğretmenlerim;

Bu görüşme formu, “Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik görüşlerin” incelenerek ortaya çıkarılması amacı ile hazırlanmıştır. Görüşme formu ile elde edilen bilgiler bilimsel amaçlarla kullanılacak olup başka hiçbir yerde paylaşılmayacaktır. Görüşme sorularına vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi açısından önem taşımaktadır. Görüşme sorularını dikkatle ve içtenlikle yanıtlamanızı rica ederim. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

Zehra AÇIKEL

I.BÖLÜM

Açıklama: Bu bölümdeki sorulara vereceğiniz cevapları, ilgili parantezin içine (X) işareti koyarak belirtiniz.

1. Cinsiyetiniz:

Kadın

Erkek

2. Eğitim Düzeyi:

Ön Lisans

Lisans

Lisans Üstü

3. Mesleki Kıdem:

1-5 yıl

- () 6-10 yıl
- () 11-15 yıl
- () 16 yıl ve üstü

4. Mezun olduğunuz üniversite:

II. BÖLÜM

Açıklama: Soruları sırası ile uygun şekilde yanıtlayınız.

1. Size göre vatandaşlık eğitiminin tanımı nedir?

2. Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimi kapsamında çocuklara hangi beceriler/değerler kazandırılmaktadır?

3. Okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlar dikkate alındığında vatandaşlık eğitimi açısından ne ölçüde yeterli bulmaktasınız?

4. Okul öncesi dönemde vatandaşlık eğitimine yönelik hangi öğretim yöntemlerini kullanmaktasınız? Neden?

5. Okul öncesi eğitim programındaki kazanımlar dikkate alınarak vatandaşlık eğitimine yönelik ne gibi uygulamalar (etkinlikler) yapılmaktadır?

6. Okul öncesi eğitimde, vatandaşlık eğitiminin yeterli ve istenilen düzeyde verilebilmesi için ne tür etkinlikler ya da çalışmalar önerirsiniz?

7. Okul öncesi eğitim programında vatandaşlık eğitimine yönelik uygulamalar yaparken güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?

8. Okul öncesi dönemdeki çocukların vatandaşlık eğitimine yönelik hazır bulunuşluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?